List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, priliepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je številka . . (447) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 446. SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. -:- CHICAGO, ILL., DNE 28. MARCA, (MARCH) 1916. LETO (VOL.) XI.

Wilson potrjuje in svari.

HOMATIJE.

Kaj je pravzaprav z Mehiko? Kazenska ekspedicija? Villo hočejo vjeti? In potem se vrniti domov, kakor da je s tem vse opravljeno? To je vse in drugega nič?

Ej, pojdite, pojdite! Sedanja ekspedicija ne more biti nič druzega kakor uvod interveneije, priprava za pravo pravcato vojno. Delajte, kar hočete, temu se ne izognete, drugače ne more priti.

Kako? Zakaj?

No, iz stoterih razlogov. S Carranzo ste se sporazumeli, z njim sodelujete in nanj se zanašate? Carranza je prav tako nievreden kakor Villa in kakor vsi mehiški voditelji. In z ljudstvom je treba računati. Vsakdo v Mehiki, od prvega do zadnjega sovraži gringe. Nihče ne verjame, da ste šli le banidta lovit. Ves narod je prepričan, da greste osvajat Mehiko. Vpričo tega bodo kmalu vse frakcije v deželi združene proti vam, in če hočete ali nočete, se boste morali bojevati dalje, z vsemi. Kajti če se Carranza tudi ne bi hotel pridružiti sovražnikom Amerike, bi moral to storiti, ali pa bi takoj izgubil vpliv in moč.

Torej je najbolje, da nič ne čakamo na dogodke, ki prideoj neizogibno, da se ne obotavljamo, ampak da sami udarimo, preden nas preseneti nasprotnik.

SOCIALISTIČNO "BESEDIČENJE."

Do takih sklepov mora priti čitatelj, ki zajema vso svojo duševno hrano iz ameriških kapitalističnih listov.

Zoper to agitacijo so od vsega začetka nastopali socialisti, in pravili so, da rujejo v Ameriki skrite, a vendar dobre znane sile, ki žele vojno z Mehiko v svojem interesu. In povrh so dejali socialisti, da so tisti interesi zelo materijalni.

Kapitalističnih lstov je v Ameriki mnogo in veliki so; nasprotno je socialističnih razmeroma malo in v primeri s kapitalističnimi so majhni. Tudi če imajo več resnične vsebine, se zde večini čitateljev, ki sodijo liste le po funtih, mnogo večji.

Zato je tudi mnogo ljudi, ki verjamejo brez kritike vse, kar jim pripovedujejo kapitalistična glasila.

Razuntega je pa to sploh taka reč, da niso socialisti kompetentni v njej. Oni so nasprotniki militarizma, nasprotniki vojne, rabo orožja trpe le tedaj, če spoznavajo sami opravičenost obrambe, torej bodo seveda proti vsaki vojni z Mehiko protestirali in protestirali. In ker imajo neprenehoma oči uprte v kapitalizem, kateremu pripisujejo skoraj vse gorjé tega sveta, je že naravno, da dolže tudi v tem slučaju kapitalisto...

VOJNA Z MEHIKO!

Ako bi bilo brezpogojno resnično, da izraža veliko časopisje mišljenje svojega naroda, tedaj bi bil položaj v Ameriki brez dvoma skrajno resen in nič druzega ne bi mogli pričakovati, kakor vojno v najkrajšem času, pravo, resno vojno in mnogo večjo, krvavejšo, nego se sanja ljudem, ki govore in pišejo o njej kakor o izprehodu po Mehiki. Od vseh tistih strahot, ki jih sedaj doživlja Evropa, ne bi nobena izostala v taki vojni, in najbrže bi izkusili še nekatere take, kakršnih tam ne poznajo.

Resnična vojna z Mehiko ne bi mogla biti končana, dokler ne bi bil osvojen zadnji kotiček dežele in premagana zadnja iregularna četica. Kajti dokler ne bi ameriška armada gospodovala v vsaki vasi, bi se pojavljali in ponavljali napadi in upori povsod, kamor ne bi momentano dosegli ameriški kanoni.

Zdi se, da ni armada tistih kričačev, ki neprenehoma ščujejo in zahtevajo to vojno, še nikdar pomislila, kakšno silo bi Amerika potrebovala za zmago, koliko žrtev bi padlo in kako globoko bi bilo treba poseči v žep.

To ne bila vojna z Villovimi tolpami ali pa s Carranzovo armado, ampak vojna z mehikanskim narodom. Če je regularna vojska premagana recimo pri Monterey v Nuevo Leon, ne zadostuje, da se tam uredi ameriška administracija, pa maršira dalje v San Luis Potosi, ampak v vsakem mestu in mestecu mora ostati ameriška posadka, da je armada, ki operira, zavarovana za hrbtom. Med temi posadkami, med posameznimi armadami, med posadkami in armadnimi operativnimi deli pa morajo biti povsod zveze. Kolikor bi vojska napredovala, toliko bolj bi se morala po vsem okupiranem ozemlju razpredati cela mreža ameriških garnizij, popolnoma opremljenih in namenjenih za zaščito miru v svojem okraju, tako da ne bi prišle za ofenzivne operacije niti v poštev.

Mehiko pa ima 785.881 četvornih milj in čez 15 miljonov prebivalcev. Ves zapadni del od severa do juga reže Sierra Madre, divje gorovje, ljudem, ki ga ne poznajo, na mnogih krajih nedostopno, za domačine pa polno skritih pribežališč. —

Ali so hujskači že kdaj skušali preračunati, koliko vojaštva in koliko denarja bi bilo treba, da se premaga tak narod v taki deželi? General Miles ceni, da bi bilo treba najmanje 800,000 mož in da bi stroški znašali 500 do 600 miljonov dolarjev. Po našem mnenju so te številke še mnogo prenizke, in če bi se pustolovščina enkrat pričela, bi se kmalu tako kakor v Evropi pokazalo, da so resnične zahteve vedno večje kakor predhodni proračuni.

ZA KAJ IN ZA KOGA?

Čemu naj bi bilo vse to? Čemu naj bi Zedinjene države izgubile na tisoče in tisoče mrtvih ter dobile na stotisoče pohabljencev? Čemu naj bi potrošile miljardo dolarjev ali pa še več za vojno in obremenile svoj proračun za dolga desetletja z miljonskimi izdatki za vojne penzije?

Vsakovrstne pretveze smo že čuli. Pravili so nam, da imajo Zedinjene države nekakšen zgodovinski poklic, da napravijo red v Ameriki. To sicer ni posebno lahko dokazati in nihče nam ne more povedati, kdaj je bil stric Sam nastavljen za svetovnega ali pa za panameriškega žandarja.

Nekoliko razumljivejši je bil že argument, da mora washigntonska vlada skrbeti za varnost ameriških in sploh tujih državljanov v Mehiki. Posebno razumljivo je bilo to tedaj, če se je bolj naravnost povedalo, da gre za varnost imetja. Vsakdo ve, da ima nekoliko kapitalistov in kapitalističnih družb velike posestne in profitne interese v Mehiki. Kapitalistični interesi so najpogosteje vzroki vojn, ali če so tako nezakrinkani kakor v tem slučaju, je težko najti moralno pretvezo za vojno, brez katere se je vendar težko opravičiti vpričo sveta in zgodovine.

Ali pozneje je prišla varnost življenja ameriških državljanov in varnost Zedinjenih držav samih na vrsto. To je bila usluga, ki jo je storil Villa našim hujskačem. Napadli na Američane na mehiških tleh in naposled napad na Columbus je navidezno silno močno podprl ta argument.

No, razbojništva se gode v vseh deželah, in zaradi njih se navadno ne napovedujejo vojne. Kar se pa tiče napada na ameriško obmejno mesto, smo že razložili, da bi morala Amerika sama sebi prav mnogo očitati, ker se obmejna stražna služba na noben način ni tako vršila, kakor bi se bila morala.

Razloga, ki bi opravičil vojno z Mehiko, torej vendar ni bilo, a ker se kljub temu vedno govori o taki vojni, je ostala socialistična trditev, da si gotovi krogi v Ameriki žele take vojne in da morajo imeti za to posebne razlogi, ki ne morejo biti drugačni kakor kapitalistični, za resnicoljubne ljudi neomajana.

DRUGI GLASOVI.

Toda trditev prihaja od socialistov. Torej se ob njej lahko vihajo nosovi. In odkar je ameriška ekspedicija v Mehiki, so bojni klici v kapitalističnem časopisju še glasnejši.

Že to je nadvse značilno, da so dotični listi odmerili mehiški aferi več prostora, kot ga posvečajo evropski časopisi vojnam na vseh bojiščih skupaj, dasi ne gre za nič druzega, kakor da se vjame par banditov. In ker se ne more o ameriških operacijah toliko govoriti, da bi se s tem napolnilo vsak dan dvakrat po nekoliko strani, se pripovedujejo drugi romani, n. pr. kako se zbirajo. Carranzove čete ob meji, kako napreduje Diaz, kako prehajajo vladne čete v Villov tabor, in podobne reči.

Namen takih povesti je jasen.

Ali oglasil se je vojni department v Washingtonu z izjavo, da so vesti o koncentriranju Carranzovega vojaštva ob meji neresnične. Državni odsek je izjavil, da vlada v Mehiki mir, kar se tiče življenja ondotnih Američanov.

Naposled pa je prišel predsednik Wilson sam. Tudi on je podal izjavo, ki je bila brzojavno poslana vsem ameriškim konzulatom v Mehiki in Carranzovi vladi, obenem pa je bila izročena tudi ameriškim listom s pozivom, naj skrbno preiščejo vsako govorico o neredih in o protiameriškem mišljenju.

Wilson ni socialist. Vendar prihaja v svoji noti do enakih zaključkov kakor socialisti. Vlada ima mnogo virov, ki so drugim državljanom nedostopni. In če se zdi predsedniku že potrebno, da javno govori o teh rečeh in o nevarnosti, v katero bi gotovi kapitalisti radi pahnili Zedinjene države, tedaj mora imeti tehtne dokaze za to.

S tem je pa tudi dokazano, da so socialisti imeli prav, ko so svarili ljudstvo.

PREZIDENTOVA NOTA.

Predsednik Wilson pravi v svoji noti:

"Kakor je bilo vedno izjavljano, je bila ekspedicija v Mehiko odrejena na temelju dogovora s faktično vlado Mehike z edinim namenom, da se vjame bandit Villa, čigar čete so vdrle na ozemlje Zedinjenih držav in nima na noben način namena, da se napade ta republika ali krši njega suvereniteta.

"Zato sem prosil razna tiskovna podjetja, naj bodo tako dobra in podpirajo vlado, da se trajno ohrani ta nazor o ekspediciji pred narodom Zedinjenih držav in pred potrtim in občutljivim mehiškim narodom, ki ni le zelo sprejemljiv za vtiske, ki jih dobi iz ameriškega časopisja, ampak tudi zelo lahko verjame, da prihajajo ti vtiski iz nazorov in dejanj ameriške vlade same. Treba je priznati, da niso taki zaključki nenaravni, kajti glavni, če ne edini vir informacij za ljudstvo ob obeh straneh meje je javno časopisje Zedinjenih držav.

"Da se prepreči ustvarjanje krivih in nevarnih vtiskov tem potom, sem pozval razna časnikarska podjetja, naj skrbno ravnajo, da se ne da poročilom o tej ekspediciji barva vojne, da se preprečijo poročila o gibanju čet in o vojaških pripravah, ki bi omogočila tako razlaganje in da se ne tiskajo nepotrjena poročila o nemirih v Mehiki.

"Čutim, da je skrajno potreben za naš in za mehiški narod vtisk, da ni ta ekspedicija nič druzega kakor enostavno potreben kazenski ukrep, edino v ta namen, da se iztrebijo roparji, ki so napadli Columbus in vznemirjajo nezavarovan okraj ob meji, ki ga rabijo za bazo svojih napadov na življenje in imetje naših državljanov na našem lastnem ozemlju.

"Naši poveljniki imajo namen, da sodelujejo na vsak mogoči način s silami generala Carranze za odstranitev tega vzroka vznemirjanja obeh strani, in da se umaknejo z mehiškega ozemlja, čim je dosežen ta smoter.

"Dolžnost me veže, da svarim ljudstvo v Zedinjenih državah, da so vse ob meji osebe, ki zelo živahno izmišljajo in razširjajo čim bolj morejo govorice najsenzacionalnejšega in najbolj vznemirjajočega značaja, ki jih resnična dejstva nikakor ne opravičujejo. Namen te kupčije z lažmi je očiten.

HUDOBNI NAMENI.

"Namen je ta, — pravi nota dalje — da bi se povzročila neznosna nasprotja med vlado Zedinjenih držav in faktično vlado v Mehiki in tako lesilila oborožena intervencija v interesu gotovih ameriških lastnikov mehiških posesti. Ta namen se ne bo mogal doseči, dokler bodo imeli duševno zdravi in pošteni ljudje kontrolo te vlade, ali lahko bi se ustvarile zelo resne razmere, sledilo bi nepotrebno prelivanje krvi in odnošaji med obema republikama bi se lahko zelo zmedli.

"Ljudstvo Zedinjenih držav mora poznati hudobne in brezvestne vplive, ki so na delu, in mora paziti, da ne verjame vsaki istoriji, ki prihaja od meje. Tisti, ki razširjajo vesti, bi pa morali smatrati za nalogo patriotizma in vesti, da se prepričajo o viru in resničnosti vsakega poročila, ki ga dobe."

POTREBNO IN OB PRAVEM ČASU.

Za to noto zasluži Wilson pravzaprav pohvalen listek. Odkar je na predsedniškem mestu, je spisal toliko not, kolikor morda še nobeden njegovih predhodnikov ne. Vmes je bila marsikatera, ki je mi ne bi bili podpisali. Za to svarilo mu gre pa priznanje, četudi nam ne pove nič novega.

Treba je bilo enkrat z avtoritativnega mesta povedati, kdo goni Zedinjene države v vojno in za kakšne interese se želi ta vojna. Nič ne de, če Wilson ni povedal imen; saj ni bilo treba, ker so znana.

Bil je pa tudi pravi čas, da je izšla ta nota. Če bi se dovolilo hujskačem, da bi še nekaj časa rogovolili, bi bilo lahko prepozno, kajti z mednarodnimi zapletljaji je tako, da je treba le suniti kepo snega, potem se pa avtomatično trklja proti dolini, sneg na poti se je prijema, in naenkrat zasuje plaz vse, kar doseže. Sedanja doba je hujskačem posebno ugodna, in naravno je, da ga izrabljajo z vsemi sredstvi za svoje namene. Taka prilika, da so ameriški vojaki na mehiških tleh, se ne vrne kmalu, in kapitalistični profitarji se drže načela, da je treba kovati železo, dokler je vroče.

Predsednikova nota pa tudi potrjuje, da so imeli socialisti prav, ko so sami svarili. To niso bile pridige tjavendan; to ni bilo doktrinarstvo; to ni bilo le agitatorično sredstvo. Bilo je spoznanje pravega položaja in spoznanje prave nevarnosti.

Če bi bil Wilson prej spoznal ves položaj in prej izpregovoril, brez obzira na prijaznost in sovraštvo gotovih kapitalističnih krogov, morda ne bi bila nevarnost postala tako velika.

Da je sedaj izpregovoril, vedoč, da se bo zameril mogočnim faktorjem, je pa znamenje, da mora biti nevarnost res že znatna.

Za bodočnost bi ljudstvo iz vsega tega lahko črpalo nauk, da je kapitalistom vedno treba gledati na prste in da ne bodo narodi nikdar varni, dokler se bodo zanašali na modrost in dobro voljo ljudi, nad katerimi nimajo sami nobene kontrole.

Narod ni demokratičen, če ima demokratične zakone, ampak če vodi svoje zadeve sam. To se pravi: Politika mora biti v njegovih rokah. Čim jo prepusti posameznikom, mora plačevati račune, ki jih napravijo taki posamezniki.

SEMINTAM PO SVETU.

V Avstriji so vpoklicani vsi **18letni mladeniči pod orožje.** Pridelili jih bodo deželni brambi.

Tako brzojavljajo z Dunaja. Verjeti pa vendar ne moremo. Vseh osemnajstletnih ne morejo vpoklicati, ker jih je mnogo — že davno pod puško.

Ruski notranji **minister Kvostov je odstopil.** Njegov naslednik je postal Sturmer, ki je obenem ministrski predsednik. Škoda je, da ni nič natančnejšega poročila, ki bi bilo lahko zanimivo — seveda, če bi bilo resnično. Sicer pa slava ni dolgo trajala. Kvostov je lani postal minister in je kljub svoji reakcionarni preteklosti mnogo govoril o liberalnem vladanju in obljuboval vsakovrstne konstitucionalne reforme. O reformah ni duha ne sluha, razun če je to reforma, da je Kvostov šel.

Reuterjev poročevalec v Atenah javlja, da je izdala turška vlada **prepoved izseljevanja,** ki se tiče vseh oseb nad 15 let starih. Poročevalec pristavlja, da bodo poklicani vsi sposobni možje pod orožje.

Ampak petnajstletni fantiči menda vendar niso možje. Ali pa se mislijo tako dolgo vojskovati, da postanejo iz njih možje?

Dalmatinska vlada je **razpustila sledeča društva:** "Dubrovačko radničko društvo," "Dubrovačka gradjanska muzika," "Hrvatska čitaonica," "Hrvatski Sokol," "Sokolska župa Gundulić", "Hrv. akademski klub", "Dobrotvorno drušić," "Hrv. akademski klub," "Societa Unione Sportiva," "Gabinetto di Lettura," "Associazione Italiana di Beneficenza" in "Societa Operaia".

Pa da ni Avstrija nepristranska! Res da tepta zakon in deli klofute, ampak deli jih vsem enako. Društva je v Dubrovniku razpustila socialistom, Hrvatom, Srbom in Italijanom. Druzega pa tam ni. Torej se nima nihče pritožiti.

V Berlinu je bil izdan ukaz, da ne smejo nedoletniki potegniti **nobenega tedenskega zaslužka nad 18 mark.** Prebitek se mora vložiti v hranilnico in se ne sme vzdigniti med časom vojne. Ta ukrep je bil izdan, ker se je dognalo, da veliko število nedoletnikov zasluži nad 18 mark vsak teden in mladiči po nepotrebnem izdajajo denar.

No, 18 mark ni taka plača, da bi se moglo od tega kaj po nepotrebnem tratiti. In nemška vlada ni bila sicer tako rahločutna. Kaj če bi bil ta ukaz bolj v zvezi z vojnimi posojili?

Poročilo, ki je došlo v Rim, pravi, da je bila **v Sofiji odkrita zarota** z namenom, zavratno umoriti bolgarsko kraljevsko rodbino. Bombe so bile najdene pod kraljevsko palačo v Sofiji. Mnogo oseb so prijeli vsled odkritja.

Pred kratkim je bilo že brzojavljeno o nekem atentatu na dolgonosega Ferdinanda. Pozneje ni bilo o tem ne potrdila ne preklica. Zdi se pa, da je Ferdinandu res nekako vroče na Bolgorskem, dasi je tudi tam še zima.

Nemškemu zveznemu svetu je bil predložen zakonski načrt, po katerem naj bi se zvišala **pristojbina za pisma** za 5 fenigov, za dopisnice za 2 fen., za vsako brzojavko za 25 fen., telefonske pristojbine pa za 20 odstotkov. Na ta način upajo izvleči iz ljudstva okroglo 200 miljonov mark. Seveda potrebuje te miljone militaristični moloh.

V Chile v južni Ameriki zahtevajo žene, da se popravi postava, ki daje **možu absolutno pravico,** da sme popolnoma razpolagati z otroci in s premoženjem ter celo s plačo žene. Tudi nekatere južne države Severne Amerike uživajo čast enakih določb, ki so se rešile iz srednjega veka v dvajseto stoletje.

Iz Rima poročajo: Iz nevtralnih diplomatičnih virov se je zvedelo, da hoče Avstrija **zasejati sovraštvo med Bolgarsko in Turško,** da bi tem preprečila separaten mir teh dveh držav v zavezniki. Posledica teh spletk je ta, da je razmerje med Turško in Bolgarsko zelo napeto in da si nobena izmed njih ne upa skleniti separatnega miru, ker se boji, da je druga s pomočjo avstronemških čet ne bi napadla.

Tako se dela "z božjo pomočjo" za hudiča.

Rimsko časopisje poroča, da namerava italijanska vlada ustanoviti **ministrstvo aviatike.** Načeloval mu bo znani iznajditelj Marconi. Temu ministrstvu bodo podrejeni vsi zrakoplovni oddelki.

Če bi bilo z ustanovitvijo ministrstva vse opravljeno!

Od 750.000 delavcev, ki so zaposljeni v ameriških premogovnikih, je bilo pretečeno leto **ubitih 2,264,** kar je najnižji smrtni odstotek tekom zadnjih 10 let, kakor je ugotovil rudarski urad v Washingtonu. Vsekakor je še veliko prevelik in če bi se bolje skrbelo za varnost življenja, tudi dvatisoč ubitih ne bi bilo treba.

Trščice.

Kajtebriga.

Ampak fajt! Otvori pretepačnico, najmi pugiliste in prišlo jih bo trinajsttisoč, in plačali bodo magari deset dolarjev vstopnine, samo da se nagledajo, kako dva pretepača cefrata drug drugemu kožo z lica in puščata kri na usta in nos. In kako bodo vriskali in ploskali! . . . Enter, barbar! Vrata so na stežaj odprta in tvoj tron je pripravljen . . . Čimbolj si grd in čim večji je krvavi in smrkavi curek, kateri visi iz nosa, tem večji si ti, naš idol, junak, solnce naše kulture! . . . . Enter, barbar!

In Amerika? Zagrmi kor: Business in fajt! Odpri gledališče in vprizori umetniško, moderno dramo — odpri umetniški muzej in razstavi moderne slike, višek krasote, plod največjih ženijev — priredi znanstveno predavanje in razlagaj resnice, ki dvigajo človeka v svet resničnega znanja in civilizacije — kaj je rezultat? Gledalce in poslušalce boš lahko preštel in še večina teh so hinavski moralisti in v svetniške halje zaviti prasci, ki ne gledajo in ne poslušajo zato, da bi uživali, temveč zato, da bi cenzurirali, oblatili in zatrli vsako umetnost! . . .

Neki list ima sledečo satiro: V nekem mestu v Avstriji se je vse trlo ljudi — starcev, žensk in otrok seveda, kajti moški se tarejo v klavnici — v teatru. Užitek je bil velikanski; vsi gledalci so izjavili, da tako interesantne predstave ni bilo že dolgo, dolgo . . . Kaj je pa bilo na odru? O — kazali so hlebec belega kruha!! . . .

Naša "vojna" z Villo je v primeri z evropskim klanjem kadar bolha proti slonu. Kljub temu pa imamo pred "fronto" cenzuro, ki lahko služi Londonu ali Berlinu za vzor. Torej je res vojna! Cenzura je že! Kaj je za platnom cenzure — mi ne vemo. Mogoče je samo igra, fotodrama za moving picture show! Mogoče.

V Chicagi smo imeli pred kratkim praznik, ki je importiran iz zelene Irske. In praznik je bil — mind you — tudi v mestni hiši, torej oficijelen praznik. (Župan Thompson je framason!) Chicago sicer ni na Irskem, res pa je, da je v Chicagi precej Ircev — toda poleg Ircev je še dolga vrsta drugih "cev" in "ov", ki niso nič slabši od Patov z zelenega otoka.

Ali nismo Amerikanci za "fajt" — kdo pravi, da nismo? V New Yorku sta se pretepala dva pretepača, ki sta na glasu, da znata dobro sukati pesti, in ta "fajt" je gledalo 13,000 — reci in pišši: trinajsttisoč — oseb. In plačali so s pravim denarjem, da so smeli gledati "fajt". To ni šala. Mnogi so prišli od daleč in so plačali tudi vlak, samo da vidijo "fajt".

Enake pravice! Nič privilegijev! V Chicagi so tudi Nemci, in nemški narodni patron je kajzer. Zaprite mestno hišo na kajzerjev god, gospod župan! Potem so Francozi, Italijani, Španci, Grki, Kitajci, Švedi, Arabci in Turki — in tako dalje. Kaj je z njihovimi patroni? Potem je republika San Marino — na mapi je, prosim, kakor Irska. Potem smo Slovani — hej, kaj nas je! Na nesrečo sem pozabil, kdo je naš slovenski patron — bomo že pogledali v pratiko. Torej tudi mi zahtevamo svoj oficijelni praznik. Nič privilegijev! Enake pravice!

Merilo kulture je različno. Lahko se meri po visoko razviti literaturi, po umetnosti. Kiparstvo in umetne stavbe so zrcalo starogrške kulture; Italijani se lahko ponašajo s svojimi slikarji in opernimi pevci; moderna (Bismarkova) Nemčija je refleks militarizma: Španija ima kloštre in borbe z biki; Slovenci, stari in moderni, smo bili in smo zelo talentirani hlapci . . . .

Satira je dobra. Čemu bi se kremžili? V Avstriji je itak že vse črno — pa zakaj ne bi bil še kruh črn?! Samo da ga je dovolj . . . Če so žganci iz ječmenove slame že taka delikatesa, da si jih k večjemu še kak oficir z železnim križcem sme privoščiti — potem je hlebec belega kruha prava nebeška slast, ki čaka uboge smrtnike le še v nebesih. Zato pa umirajo s takšnim veseljem....

Hohenzellernska Avstrija.

Omenili smo že parkrat, da se delajo v Nemčiji in v Avstriji od mogočnih faktorjev očitne priprave za "tesnejše zbližanje" obeh držav po vojni; začne naj se to zbližanje s carinsko zvezo, konča pa s popolno spojitvijo Avstrije z Nemčijo, oziroma s tem, da pohrusta Nemčija Avstrijo. S tem bi se izpolnile hohenzollerske sanje, ali s tem bi se tudi Evropa vrgla v pekel. Kajti posledica bi bile militarizem, proti kateremu bi bilo oboroževanje pred vojno le šala, pa nacionalen šovinizem, čigar strasti bi zatemnile vse druge čute in misli. Kajti germaniziralo bi se, da bi se vse kadilo; pruska vlada je na Poljskem pokazala, kako zna to. Zoper tako nasilno germanizacijo bi se pa dvigal najsilovitejši odpor. In kdor je imel kdaj opraviti z nacionalnimi boji, ve, kako strašno ovirajo socialni napredek in socialni boj.

Da obstoje taki "združevalni" nameni, je očitno: In pred kratkim se je o tem govorilo tudi v ogrskem parlamentu. Poslanec grof Batthyány je o tem vprašanju interpeliral na seji dne 19. januarja, in da so nemški časopisi v Avstriji komaj omenili to interpelacijo, je znamenje, kako je njihovim nacionalističnim krogom zoprna in kako res hrepene po kajzerju.

Po poročilih ogrskih listov, med njimi oficioznega "Pester Lloyda" je bila vsebina Batthyányjeve interpelacije sledeča:

"Obžalujem, da ogrski zbornici ni predložen reden proračun in zato zbornica ni v položaju, da se peča obširno z gospodarskimi problemi. To je toliko bolj obžalovanja vredno, ker sta vsled vojne omejeni tudi svobodi tiska in zborovanja. Zato se morejo in smejo o teh važnih vprašanjih izražati le tisti, katere pozove vlada, da povedo svoje mnenje, ali pa tisti, ki se v varstvo svojih špecijelnih interesov udeležujejo različnih konferenc v Pragi, na Dunaju, v Draždanih in v Berlinu. Po krivici govori nemško časopisje pri teh zborovanjih o "mnenju Ogrske"; v imenu Ogrske more govoriti samo ogrska vlada in ogrska zakonodaja. Govornik se je že septembra meseca l. 1914. postavil po robu predsedniku avstrijske poslanske zbornice dr. Sylvestru, ki je sredi vojne s svojo zahtevo carinske unije spravil v javnost tudi gospodarsko razmerje Ogrske do Avstrije in Nemčije. Govornik se hoče sedaj obširneje pečati s to zadevo, a le v svojem imenu in v imenu svoje stranke in po svojem prepričanju. Vojna je pripomogla mnogim težnjam ogrske neodvisne stranke do triumfa. Neodvisna stranka se je vedno borila za narodno armado, za ogrsko topništvo, za ogrske orožarne in zato zahteva po vsej pravici, da se ne zasmehuje njenih gospodarskih teženj. Odkar je vlada v jeseni naznanila, da naneravata obe vladi skleniti nagodbo, se peča javnost s tem vprašanjem. Od tedaj naprej smo slišal izjave, ki nam dajo misliti. Krščansko-socialna avstrijska stranka, kateri se je pridružil tudi dr. Sieghart, zahteva za nagodbo dolgo dobo, da, — večnost. Avstrijsko vlado so reorganizirali z izrečnim namenom, da stoje za časa sklepanja nagodbe na čelu dotičnih oddelkov najmočnejši in za boj najsposobnejši možje. Pri nas se ne zgodi nič, da se te pojave izenačijo. Ravno nasprotno— obžalovati moram, da se je izjavil tudi Aleksander Wekerle za dolgo dobo nagodbe. Govornik smatra za nemogoče, da se sklene med vojno definitivna nagodba z Avstrijo. Po ustavi in tudi v praksi bi dovedlo to do posledic, ki bi se dale težko popraviti. Dokler ne vemo, kakšne geografične meje bo dobila monarhija, se ne da govoriti niti o kvoti, niti o nagodbi. O glavnih principih se da sicer govoriti že sedaj, toda za bančno vprašanje pogodbe mora zadoščati eno- ali dveletni provizorij. Če pa ogrska vlada misli drugače, potem je njena dolžnost, da dá poslanski zborniei priliko, da se stvarno peča s temi vprašanji. Tega problema ni mogoče rešiti pri zaprtih vratih; zakonodaja se ne sme postaviti pred kak fait accompli in ne sme se je siliti, da sprejme dotične predloge en bloc. S tem vprašanjem se morajo pečati vsi; zato je pa treba prej dovoliti zopet svobodoboden tisk in svobodo zborovanja.

Kar se pa tiče našega gospodarskega razmerja z Nemčijo, ni bil govornik pred vojsko za brezpogojno gospodarsko zvezo z Nemčijo in sploh ne za zvezo z Nemčijo. Po izbruhu vojne pa je postal govornik vnet zagovornik orožne zveze z Nemci. Vkljub temu smatra govornik za svojo dolžnost, da razjasni svoje nazore o gospodarskem razmerju do Nemčije. Od početka vojne pa do danes razširjajo znanstvena dela, brošure - enodnevnice, strokovni in dnevni listi v Nemčiji idejo carinske unije med Avstrijo in Nemčijo. Pod različnimi argumenti najdemo v teh spisih vedno idejo "zveze srednjeevropskih držav"; prva stopinja na tem potu naj bi bila carinska unija z Avstrijo. Ta velikopotezna in z vsemi sredstvi vojena propaganda nam mora dati misliti! Z na vse zadnje le pretemperamentnimi izjavami, ki hočejo osvojiti cel svet in ga vtelesiti Nemčiji, se govornik ne peča; najboljši možje v Nemčiji so v posebnem manifestu opozarjali, da je treba poželjenje o osvojitvi sveta brzdati. Veljak, kakor je Fr. pl. Liszt, je pošteno priznal, da Nemčija ni dovolj močna, da tvori svetovno moč: zato je treba, da se ji pridružijo monarhija in druge države vojaško in gospodarsko. Govornik se peča z vprašanjem carinske unije in dokazuje na podlagi Matlekovitsevih razprav, da zahteva carinska unija enotnega vodstva na mnogih gospodarskih in političnih poljih. Govornik citira dalje več mest iz Naumannove knjige, ki tudi govori o vojaški pogodbi, o "srednjeevropski naddržavi", v kateri naj vlada za posamezne narode neke vrste "Nationalitätenduldung". Po govornikovem mnenju ga ni ogrskega politika, ki bi odjenjal od ogrske suverenitete le za las! Tudi v Avstriji so se izrekli vsi, — izvzemši gotove nemške kroge, proti carinski uniji. Kajti, kdo bo pa igral vodilno vlogo, če se sklene carinska unija? Politično in gospodarsko močnejši — in to je nedvomno Nemčija. Če bi bil govornik škodoželjen, bi rad videl carinsko unijo uresničeno, da bi tudi Avstrijci na svojem telesu čutili, kaj pomeni biti v carinski uniji gospodarsko šibkejši! Govornik opozarja, da je Bismarck svojčas vse sile napel, da prepreči carinsko unijo med Avstrijo in gospodarsko takrat še šibkejšo Prusijo. Poleg gospodarske škode bi trpela tudi ogrska suvereniteta. To tudi za zmagovit mir ni posebno dobro! Mimogrede pa bodi omenjeno, da ne hrepeni niti ena izmed malih držav, niti Švica, niti Holandska, niti Švedska, niti Bolgarija, niti Rumnija po kaki večji gospodarski združitvi. Nekateri povdarjajo, da potrebuje Ogrska vsled svojih agrarnih interesov nemško-avstrijske zveze. To je sicer res, da bi bila Nemčija v carinski uniji stalen odjemalec ogrskih pridelkov, toda ali more človek zdrave pameti pričakovati, da bo Nemčija našim agrarcem dovolila za vedno visoko carino, ki življenje draži in ovira industrijski napredek? Nedavno se je omenjalo, da bomo dobili po vojni kapital iz gole ljubezni na razpolago. Kjer nastopa kapital kot monopol, dela z velikim dobičkom.

Govornik se bavi nadalje z vprašanjem vojaške konvencije, hvali vojaško organizacijo Nemčije in prizna da je za vojaško konvencijo, če jo sklene neodvisna ogrska država v znamenju samostojne ogrske armade. Govornik je prepričan, da leži v interesu obeh strank, če se sklene trgovinska pogodba za kratko dobo na podlagi principa "do, ut des". Končno opozarja govornik, da povdarja nemška agitacija za carinsko unijo tudi stališče, naj Ogri nikar ne iščejo svojega blagra v industrijalizaciji. Govornik zanika to stališče in ne verjame, da bi bilo mogoče po vojni vse Ogre, ki bodo iz patriotizma prišli iz Amerike domov, kratko malo naseliti na kmetih. Te ljudi bo treba spraviti v fabrike. Ogrskih tvornic si pa govornik ne more predstavljati niti v carinski uniji, niti v gospodarski skupnosti z Avstrijo, ampak le v gospodarsko samostojni ogrski državi."

Batthyanyjeve skrbi o madjarski državi in madjarski armadi niso naše skrbi. Pravično ureditev razmer v centralni in južni Evropi si predstavljamo vse drugače kakor on, za vojaško konvencijo se ne ogrevamo, če imajo Madjari svojo armado ali pa če so K. u. K. Ampak stvar sama na sebi mora zanimati vsakega, kdor želi, da doživi Evropa mir, ne pa le premirje za par let. Združitev Avstrije z Nemčijo bi bilo največje ugrožanje miru in bi povzročilo še vse drugačne koalicije in vojne priprave kakor doslej.

Vse nekaj druzega bi bilo, če bi se nemške avstrijske dežele spojile z Nemčijo, ostalim se pa prepustilo, da si urede razmere kakor hočejo. Ali na to ne misli nihče v Berlinu. Kajti Nemčija hoče priti do Jadranskega in do Egejskega morja. To so kapitalistični, to so svetovnotrgovski interesi. In oni vodijo imperializem.

Vse kar se govori ob tej vojni o pravičnosti, o svobodi narodov in takih lepih rečeh, je lažifari.

KRIŽ NA GORI.

LJUBEZENSKA ZGODBA. — SPISAL IVAN CANKAR.

Dolgega čakanja, veselega svidenja sladkost — vse izgubljeno za zmerom.

"Kaj si napravil, Mate, ti moj dragi, neprijazni?"

Resnično se je bil morda pripeljal, na lahkem vozu, v veseli družbi. Oziral se je spotoma na hrib in se je smejal; videl jo je morda celo, ko je stala na hribu, roko nad očmi; njena bela ruta na prsih je sijala iz teme in morda je zamahnil roko v pozdrav.

Toda počasi je stopala in trudno, ni se ji več mudilo.

"Zakaj nisi prišel . . . tako kakor je želelo moje srce . . . kakor sem te videla tolikokrat, ko nisem zaspala od žalosti . . . In da bi se pripeljal s četverimi konji, v zlati kočiji — tako bi mi bilo, kakor da nisi prišel! . . . "

Dospela je v vas in ko je šla mimo hiš, se ji je zdelo, da gledajo nanjo skozi okna in se smejejo natihoma. Slišala je celo polglasno hihitanje in pospešila je korake, da bi ušla neprijaznim, zloželjnim pogledom.

Odprla je duri na stežaj, oče se je okrenil in ko ji je pogledal v obraz, so se mu razširila lica, oči so se mu napol zatisnile in telo se je streslo od tihega smeha.

Hanca je šla s sklonjeno glavo preko sobe in se je skrila v svojo izbo. Stisnila je glavo med dlani in se je naslonila na zglavje, solz pa ni bilo v oči . . .

III.

Narahlo je potrkalo na okno.

"Hanca! Kaj že spiš?"

" "Ali si ti, Mate!" "

"Saj te ne vidim, Hanca! Odmakni rože, ali pridi ven!"

Upihnila je bila že svečo; s hlastnimi rokami je iskala v temi jopo in ruto. Ko je odprla duri in šla s tihimi koraki preko sobe, se je okrenila mati na postelji, vzdignila je glavo.

"Kam, Hanca?"

Hanca je stala na pragu in si ni upala odgovoriti. Mati je zavzdihnila v poluspanju, glavo je legla na zglavje. V tistem hipu so preletele njene sanje dolgo vrsto let in zdelo se ji je, da je potrkal na okence mladi cerkovnik . . .

Izza hiše, ob plotu, se je vzdignila senca. Hanca se je bližala počasi, s plašnimi koraki; nič ni bilo več veselja v nemirnem srcu.

"Tam je svetleje, Hanca, stopiva tja, da te vidim!"

Prijel jo je za roko in šla sta za hišami, po samotni stezi. Belo zvezdnato nebo je sijalo na polje.

"Dolgo te ni bilo, Mate!"

" "In še zdaj mi nisi pogledal v obraz!" "

Postal je pred njo, položil ji je roke na rame in se je sklonil.

"Nič se nisi izpremenila; tako si majhna in drobna!"

"Kaj je tudi njemu tako pri srcu?" si je mislila Hanca. "Da govori, kakor bi ga bilo strah! . . ."

"Tukaj ne moreva govoriti, Hanca, še pozdraviti te ne morem, kakor bi te rad. Kreniva dol, na tisto pot!"

Zavila sta v globel; temnejše so bile sence in nebo se je dvigalo v neizkončnost. Stopala sta vštric in Hanca se je ozrla po strani nanj. Večji se ji je zdel, bolj močan in moški; imel je dolgo suknjo do kolen, na glavi širok klobuk. Spomnila se je Hanca, da sta že hodila nekoč prav po tej strmi stezi v globel, ali takrat sta hodila bolj počasi in roko v roki. Zdaj se je bala, da bi se ponevedoma ne doteknila njegove roke. Molčala sta, dokler nista prišla na široko pot, ki se je vila od hriba do hriba. Tam so jima prišli naproti lepi spomini, stopala sta bolj počasi in roka se je že bližala roki.

"Zdaj pa me pozdravi, Hanca, kakor se spodobi . . . Pozdravljena!"

Stisnil ji je obedve roki, v njegovem glasu in pogledu se je zgenilo prešerno veselje.

"Pozdravljen, Mate!"

Njen glas pa je bil tih in ni se mu še upala pogledati v obraz.

"Zakaj nič ne izprašuješ? Veliko bi ti lehko pripovedoval . . . Kaj je zdaj med tabo in mano?"

Začutil je nenadoma tudi sam kakor očitanje, kakor kesanje.

"Ali si me čakala na hribu?"

" "Čakala sem te in nisi prišel." "

Izpustil je njene roke in se je zasmejal.

"Ah, to! Zato si huda name, Hanca? Ti si res tako majhna in tako otroška! Voz je bil tam, lep in uren . . . čemu bi ne sedel, ko je bila prilika? Tudi ti bi bila sedla . . . Mislil sem, da prideš v globel, pa te ni bilo in jaz nisem bil hud!"

" "Saj ti nisem zamerila, Mate, in nič nisem bila huda . . . samo da si prišel, pa je vse dobro!"

"Zakaj nisi vesela? Prej so bile drugačne tvoje ustnice; nocoj se še nisi nasmehnila!"

Bilo ji je, da bi zaihtela; skelelo jo je v očeh in ustnice so se ji tresle.

"Izpremenil si se, Mate . . . nimaš me več rad . . ."

" "Hanca, idiva dalje. . . tja, kjer sva sedela nekoč . . . Žalostna si, Bog vedi, zakaj in ne vem, kako bi te tolažil . . . Idi z mano, Hanca, ti mala, nespametna!" "

Šla je z njim, kakor jo je vodil za roko; njeni koraki so bili majhni in zaostajala je.

"Kdo moti ta večer? Nikogar ni drugače tukaj!"

Prišla jima je naproti ženska z motiko na rami, pogledala jima je natanko v obraz, postala je in je gledala za njima.

Mate je izpustil njeno roko in je stopil hitreje.

"Zakaj si izpustil mojo roko, Mate?"

Zdrznil se je.

"Bog vedi, kaj mi je prišlo zdaj na misel . . . Čemu je gledala tista ženska tako debelo; kaj še ni videla človeka?"

Hanca pa je začutila v srcu:

"Glej, sram ga je!"

Bolesten čut je bil, ni ga še čisto razumela, ali bilo ji je, kakor da se je bil Mate oddaljil od nje in da ga vidi le še od daleč, tako velikega, da mu sega komaj do kolena.

"Hitreje stopiva, Hanca, drugače nama bo težko obema . . . Tam na tistem kraju, tam so še tisti večeri . . . Mislil sem, Hanca, da se snideva drugače . . ."

Smeh je bil izginil z njegovih ustnic, resno in nezadovoljno so gledale njegove oči.

"Sedi tu sem . . . prav poleg mene!"

Navadila sta se noči, nebo je bilo svetlejše, drevje je stopilo iz teme.

"Kako je zdaj vse drugače, nego je bilo nekoč! Spominjaj se, Hanca, kako sva sedela tedaj prav na tem mestu! Jaz sem bil vrgel v vodo vse svoje mlado, neumno upanje, ti pa si me tolažila . . . O, Hanca, otroka sva bila tedaj!"

Zasmejal se je, Hanci pa ni bil pogodi njegov smeh.

"Lepo je bilo!"

In kakor kljubovanje je bilo v njenem glasu.

"Lepo je bilo: jaz sem bil razcapan in ubog, tako ubog, da si me tolažila ti, Hanca, ki si tako majhna in slabotna . . . Kaj nisi nič vesela, da se je izpremenilo, da sem se vrnil tako, kakor sem ti bil obljubil, da se vrnem? Zakaj me ne prašaš, kako se mi je godilo zunaj . . . Kam, Hanca?"

Vstala je; jasno se je svetil iz teme njen beli obraz.

"Saj je konec, Mate! . . . Glej, kaj bi zdaj z menoj, čemu bi ti zdaj, ko si srečen . . . Drugod so zdaj tvoje misli, predaleč so od mene. . ."

Prestrašil se je; izpregovorila je bila besede, ki so bile v njegovem srcu kakor neprijetna slutnja.

(Dalje prihodnjič.)

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januvarja 1892. — Inkorporirano 24. februva 1908 v državi Kansas

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreds.: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245., Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdley, Kans.
MARTIN KOCMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomožni odbor:

WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMANN, Box 514, Frontenac, Kans.

Sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša $1.50.
Vsi dopisi se naj blagovolijo pošiljati, gl. tajniku.
Vse denarne pošiljatve pa gl. blagajniku.

ZA PRVI MAJNIK.

Sodrugi!

Bliža se praznik zavednega delavskega ljudstva, svetovni praznik proletariata, prvi majnik. Ni ga praznika v koledarju, ki bi imel za delavstvo tako globok pomen kakor ta. Že sam na sebi je **revolucionaren,** ker izraža **neodvisno voljo delavskega razreda.** Kakor simbolizira obstoječi koledar s svojimi delavniki, s svojimi cerkvenimi in državnimi prazniki sedanji družabni red, tako simbolizira praznovanje prvega majnika upor proti kapitalističnemu koledarju, in s tem **upor proti kapitalističnemu "redu" samemu.**

Praznik prvega majnika je določila tudi socialistična Internacionala, o kateri vriskajo sovražniki, da leži mrtva, poteptana in onesnažena v prahu. Sami sebe varajo nazadnjaki, vladajoči mogotci in njih oprode, ki so tako kratkovidni, da jim branijo mali dogodki spoznati veliko resnico. Strašna vojna v Evropi, ki divja za interese monarhov in dinastij, za interese pretorianskih klik in za interese določenih kapitalističnih krogov, je prizadejala neizmerno škodo vsej sodobni družbi in vsemu življenju, pa je zadela seveda tudi delavstvo in njegovo svetovno organizacijo. Ali rane, ki jih je vsekala Internacionali, dasi so skeleče in boleče, niso smrtne, kajti **Internacionala je neumrjoča,** dokler bo živelo človeštvo na zemlji.

Prvi majnik je pa praznik te Internacionale, in čimbolj se pehajo sovražniki, da bi jo spravili v grob, tem važnejša je naša naloga, da izpričamo njeno življenje in svojo vero v njeno neumrjočnost.

Praznik prvega maja je pomenljiv, kadar so časi normalni; še pomenljivejši je v dobi krize, v dobi najokrutnejših bojev, v dobi zgodovinske izkušnje.

Evropski mogotci so mislili, da uniči klanje narodov socializem. Ameriški mogotci špekulirajo kakor njih tovariši onkraj morja in računajo, da je opešanje evropskega proletariata tudi oslabitev ameriškega. Kapitalizem v tej deželi, ki ni bil nikdar rahločuten in mehke vesti, je postal od izbruha evropske vojne še prevzetnejši in provocira, kakor še nikdar prej. Tudi v Ameriki se razredni boji ne blaže, temveč postajajo ostrejši od leta do leta, od dne do dne.

Zato je potrebno, da se tudi tukaj delavstvo tesneje strne in poveča svojo moč.

Prvi majnik je dan pregledovanja naših vrst. V stari domovini imajo vojaki, kadar mine zima, takozvano spomladno parado. Brigadni general pride inspicirat, pregleduje posamezne oddelke in njih vaje, naposled "defilirajo" čete pred njim.

Dne prvega majnika pregleduje zavedni proletariat sam svojo vojsko, da pozna, ali je nazadovala ali napredovala, pa tudi zato, da pokaže tistim, ki so še mlačni, svojo življenje in naraščanje svojih vrst. Prvi majnik je agitatoričen dan delavske Internacionale; s praznovanjem tega dne vabimo v svoj zbor tovariše, ki spadajo vanj, pa so še izven njega.

Prvi majnik se torej popolnoma razlikuje od vseh drugih praznikov; delavstvo, ki ga praznuje, opravlja s tem veliko delo, pomaga jačati proletarsko armado in pripravlja tla socialistični zmagi, socialistični bodočnosti človeštva.

V tem zmislu bo tudi "Proletarec" ta dan po stari navadi izpolnil svojo dolžnost. Kakor druga leta izide tudi letos za prvi majnik

slavnostna izdaja

našega lista, in sicer bo to zadnja predmajska številka, ki bo izšla dne 27. aprila, zato da jo imajo odjemalci do 1. maja lahko že povsod v rokah.

Naši stari čitatelji vedo, da sta uredništvo in upravništvo vedno skrbela, da ustreže majska številka v čim večji meri čitateljem. Tudi letošnja izdaja — to lahko obljubimo — ne zaostane za prejšnjimi; kar bo v naših močeh, se potrudimo, da še bolj zadovoljimo čitatelje s čtivom in z ilustracijami in z vso uredbo.

Velikost izdaje je odvisna od naročil, ki jih dobimo. Na vsak način bo majska številka obilnejša in bogatejša od navadnih, če dobimo pravočasno zadostna naročila, bo

tiskana na 16 straneh.

Česar pa ne moreta storiti upravništvo in uredništvo sama, je agitacija za razpečavanje te slavnostne izdaje. To je naloga, ki jo morajo prevzeti in izvršiti naši sodrugi po naselbinah in od njih pričakujemo, da jo izvrše čim temeljiteje. Komur je boj za osvoboditev proletariata resna zadeva, bo gotovo storil, kar je v njegovih močeh, da se čimbolj razširi ta izdaja, ki bo prispevala razredni zavednosti in probuji našega delavstva.

Upravništvo računa, da izide slavnostne številke proletariata

najmanje 16,000 iztisov.

To se lahko doseže, ako se vsi sodrugi lotijo agitacije. In če se doseže, bo tudi nam mogoče napraviti tak list, da ga bodo vsi čitatelji veseli.

"Proletarec" bo prinesel izbrano čtivo in bo bogato ilustrovan. Čtivo bo skozinskoz agitatorično in lahko umljivo.

Odbor je za majniško izdajo določil znižane cene:

Posamezen iztis stane 5c

10	iztisov	$ .45	200	iztisov	$5.50
25	"	1.00	300	"	8.00
50	"	1.85	400	"	10.00
75	"	2.50	500	"	11.50
100	"	3.25	1000	"	19.00

Sodrugi! Imejte pred očmi, da je prvi majnik praznik, katerega si je delavstvo samo izvolilo in določilo, da torej ni nobenega cerkvenega in državnega praznika, ki bi mogel imeti enak pomen.

S to mislijo pojdite na delo in gotovo dosežete uspeh.

Izpolnite in izrežite ta kupon, ter ga nam pošljite!

Upravništvu "PROLETARCA"
4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Pošiljam.....dol.....cent. za .....iztisov majske številke "Proletarca".

Pošljite na naslov:

Ime.....
Ulica.....
Mesto in država.....

Drobtine.

Iz Inomosta na Tirolskem se poroča, da nameravajo za odmetavanje snega na državnih cestah uporabiti ženske. Ženske se morajo za to delo primerno opremiti in zglasiti, kadar zapade sneg, pri najbližnjem cestarju, oziroma cestnem mojstru. In nihče se zdaj ne oglasi, da bi "znanstveno" dokazal, da niso ženske sposobne za moško delo! Ena panoga dela za drugo se sedaj odpira ženskam, in kmalu bo v Evropi tako kakor pri divjakih: Za moža se spodobi le "viteško" delo, vojna, lov in rop, ženska je pa človeška tovorna živina... Zgodovini se včasi zljubi, da zasuče v kolobarju — za tisočletja nazaj.

Avstrijska vlada je odredila, da se sme odlej uporabiti za eno osebo na deželi samo 300 gramov žita na dan. Dosedanja mera za kmečko prebivalstvo je bila 400 gramov. Nova odredba ne dela nikakih izjem med mestnim in kmečkim prebivalstvom. — Klerikalni listi, ki se radi postavljajo kot zagovorniki kmečkih interesov, kriče, da je to krivica nad kmečkim ljudstvom, ki mora težko delati in uživa le malo mesa. Mi bi rekli, da se ježe prej godila krivica mestnemu prebivalstvu; kajti delavec v mestu mora tudi trdo delati in v sedanjih časih tudi ne uživa mesa. Krivice se torej godi obema.

Vlada je pri Whiteovi družbi v Clevelandu naročila 27 vojnih avtomobilov za ekspedicijo proti Villi. Ej, kako bi šele vzevetela kupčija, če bi bila vojna s Carranzo!

Berlinski "Lokalanzeiger", ki je poluraden list, piše, da bo Nemčija zahtevala **strožje mirovne pogoje,** ker niso njeni sovražniki pravočasno prosili za mir. Omenjeni list piše: "Brez žugajoče geste, ali z neomajno gotovostjo je kancelar naznanil, da bo vsako nadaljevanje vojne moralo poostriti pogoje, pod katerimi bomo morali biti odškodovani za žrtve, izsiljene nemškemu narodu. Nobenega dvoma ni, da se brezpogojno porabi vsako sredstvo sile, ki nam je na razpolago." — Vsako sredstvo sile — to pomeni, da lahko pričakujemo v tej vojni še lepše reči, nego smo jih doživeli v dosedanji kampanji, ki je vse takozvano mednarodno pravo razpršila v prah.

Nemški mornariški poveljnik admiral Tirpitz je odstopil. Njegov naslednik je admiral de Chapelle. Zavezniki mislijo, da pomeni to obrat v nemškem podmorskem vojskovanju.

Iz južnih držav je bilo polno vesti, da se vozijo iz Amerike ogromne množine orožja in municije v Mehiko za Carranzovo armado, in bilo je tudi namigavano, da ga dobiva Villa. Carinski nadzornik Cobb v El Paso izjavlja sedaj odločno, da ni šlo mimo njega nič in da se tudi nič ni moglo pretihotapiti, ker je meja skrbno zastražena. Komu je bila potrebna ta laž?

Vlak je ubil črnovojnika.

Na železniški progi blizu vasi Rakitnik je patruliral neki črnovojnik. Tukaj sta se križala tovorni vlak, ki privozi iz Trsta, z osebnim vlakom, ki pelje iz Ljubljane v Trst. Po neprevidnosti vojaka ga je vrglo metalo za sneg kakih 35 korakov čez železniški nasip, vsled česar mu je bila desna noga pod členkom zlomljena. Poškodbe je dobil tudi na glavi, ker so se na obrazu poznale krvave podplube. Ponesrečenec je bil takoj mrtev in prepeljali so ga v postojnsko mrtvašnico. Krivda ne zadene nikogar, kajti sto korakov pred krajem nezgode je proga precej kriva in ga strojevodja ni mogel pravočasno opaziti, da bi mu bil dal svarilno znamenje, oziroma ustavil vlak.

Poznejše vesti pravijo, da je bil ponesrečeni Fran Krašovec.

Kako se plemenitaši ženijo?

Neki dunajski dnevnik je priobčil sledeča dva oglasa "Grof, reven kakor cerkvena miš, si išče bogato nevesto." — "Za princa iz vojvodske rodovine se išče premožna dama v zakon." — Plemenitaši ne vprašajo tedaj niti za dušo, niti za telo "izvoljenke", temveč le za njeno mošnjo.

In to je že stara reč, ki jo poznajo tudi bogate Američanke.

Plina in elektrike primanjkuje.

V Gradcu je nastalo še večje pomanjkanje plina in elektrike kakor v Ljubljani. Graški magistrat je zato odredil: 1. V gostilnah, trgovinah in kavarnah, se sme rabiti le polovica svetih; 2. razsvetljava izložbenih okenj itd. je prepovedana; 3. stopnišča in hodniki v hišah ne smejo biti razsvetljeni s plinom ali elektriko. Poleg tega je mestna občina znatno reducirala javno razsvetljavo.

Ustavljen list.

Iz Berlina poročajo: Oficijozni "Lokalanzeiger" je bil za nedoločen čas ustavljen. — Prokleto gre navzdol s svobodo tiska v Nemčiji, če ustavljajo tako patriotične liste!

Star papir za gorivo.

"Temps" piše: Star papir se da izvrstno porabiti kot kurivo na sledeči način: Papir se položi za 24 ur v navadno vodo, nato se močno stisne v obliko okroglih kep; te se denejo sušit v suh, zračen prostor in ko se posuše, so izborno kurivo za peči. — Kurivo že, ampak "izborno" ne.

Nove davščine na Češkem.

Za Češko se je zvišala taksa za lovske karte ter so se uvedle davščine od prirastka na vrednosti zemljišč, davščine na zabave, zvišala se je splošna godbena davščina in uvedla deželna naklada na državno užitnino ter samostojna deželna davščina na državnemu davku ne podvržena vina.

Nov aparat za brezžični telefon.

Norveški inženir Frost je iznašel nov brezžični telefonski aparat. S pomočjo majhnega mikrofona je mogoče brez žice telefonirati brez ozira na oddaljenost. Na angleški Marconijevi postaji se delajo sedaj nadaljnji poizkusi, da se doseže popolna gotovost v obratovanju in zanesljivosti pogovorov. Teoretično je naloga baje rešena.

Volkovi na Ogrskem.

Več gruč volkov je vdrlo v Vulkeš. Odnesli so skoraj 100 ovac. Orožniki so izstrelili na nje 28 strelov, a v temi niso zadeli. Volkovi so se v Vulkešu tako zaplodili, da so postali nevarni tudi podnevi.

Pomanjkanje živeža v Švici.

Švicarska vlada bo prisiljena po mnenju mnogih ljudi najeti nekaj parnikov, s katerimi bo mogla dobivati hrano iz Amerike pod varstvom svoje lastne zastave, če bo trajala vojna še dolgo časa.

Strelske jarke iz sladkorja.

imajo Francozi pri Soissonsu. Blizu tega kraja je stala žgalnica, ki je imela še januarja 1915 v zalogi 2 in pol miljona kilogramov surovega sladkorja. Tedaj so pa Nemci nekega dne iznenada napadli Francoze. Francoski poveljnik se je na odprtem prostoru bal poraza ter je dal z največjo naglico napraviti strelske jarke. Ker ni bilo pri roki vreč z zemljo oziroma peskom, so se polastili sladkorne zaloge v žgalnici in znosili vreče surovega sladkorja na jarke, kjer so jim izvrstno služile za kritje. Iz zasilne odredbe je postala stalna naprava in še-le sedaj so začeli sladkor nadomeščati z gradbenim materialom.

Rumunska kraljica umrla.

Iz Bukarešta poročajo, da je umrla na pljučnici rumunska kraljica-mati Elizabeta. Ob njeni smrtni postelji je bilo šest najboljših rumunskih zdravnikov. Stara je bila 73 let. Pokojnica se je bavila s pisateljevanjem, pesništvom in slikanjem. Bila je hči nemškega kneza Hermana Neuwieda. Leta 1869 se je poročila s knezom Karolom Rumunskim, katerega je pozneje imenoval cesar Napoleon III. za rumunskega kralja. — Njena dela niso brez talenta, ampak njeni kritičarji so vedno bolj videli kraljico kakor umetnico.

Ubogo veličanstvo!

Lansko leto je bila pred deželno-brambnim divizijskim sodiščem v Pragi obravnava proti 16 občinskim odbornikom iz Roudnie pri Plznu, ki so bili toženi zaradi razžaljenja Veličanstva. Obtoženci so bili takrat oproščeni. Proti tej oprostilni razsodbi je bila podana ničnostna pritožba, kateri je najvišje domobransko sodišče na Dunaju ugodilo ter odredilo, da se vrši nova obravnava.

Modne norosti.

Iz Pariza prihaja vest, da pridejo v modo dežniki z malimi okenci iz stekla. Vendar pa to ni nova misel. Sredi 19. stoletja je živel v Draždanih neki čudak, ruski knez Putjatin, ki je imel tak dežnik. Ko je bil še deček, ga je ugriznil grizljiv pes njegovega učitelja, ki je kmalu nato stekel in erknil. Od tedaj se je Putjatin neprestano bal hudih psov, kljub temu, da je bil sicer znan ljubitelj psov. Zato je imel dežnik in solnčnik s steklenimi okenci, da je mogel pravočasno videti pse in se jim umakniti. Obenem je nosil tudi posebne čevlje, da jih ne bi mogel pregrizti kak pes. Drugače pa je bil ta čudak zelo duhovit človek in je občeval s Schopenhauerom.

Žena in medicina.

Živahno gibanje za emancipacijo žensk je našlo odziv tudi med dunajskimi, ki opirajo svoje zahteve na zgodovinska fakta: V starodavnem Egiptu je bila medicina v ženskih rokah, o čemer svedoči ime egiptovske zdravnice Merisanch. Znano je tudi, da se je kraljica Kleopatra bavila s toksikologijo. Pri starih Germanih je bila boginja medicine Eira. Ženske so bile zdravnice in zdravile z rastlinskimi sokovi in veljale tuintam za čarovnice. Bavile so se tudi s kirurgijo. Tudi židovske žene so se pečale z zdravilstvom, ali z manjšim glasom. Na Japonskem so od 7. stoletja po Kr. medicinske šole, v katerih igrajo žene veliko vlogo. Rimske "medicae iurate" in "obstetrices" so bile v medicini zelo izobražene. Več zgodovinskih imen priča o tem kakor Antiochis, Elephantis, Salvinia Lais, Aspasia itd. Iz krščanskih časov se omenjajo imena sv. Teodozije v IV. stoletju, sv. Niceate in sv. Hildegarde, avtorke dela "Phisica". V novejših časih ženska spretnost v medicini bolj-inbolj raste, osobito kar se tiče porodništva. Mnogo ženskih knjig in razprav priča o tem. Znane so ženske kapacitete v tej stroki: Ludvika Bourgeois, učenka slavnega Parcia, dvorska babica Marije Medicejske, žene Henrika IV., Sarv Stone, Marija Teodory v. Siebold i. dr. Nekaj upravičenosti je torej le v tem ženskem gibanju.

Žalnike s črnim robom.

Angleški poštni minister Mr. Sydney Buxton se je svoje dni nekoliko pošalil z javnostjo, prav posebno pa z nabiralci poštnih znamk. Pri nekem obedu, h kateremu ga je povabilo društvo nabiralcev poštnih znamk, je omenil minister, da veliko ljudi ne more trpeti pisemskih ovitkov s črnim robom, ker so preveč vidni, in da se ga je že z več strani prosilo, da bi izdal pisemske znamke z ozkim črnim robom. Da ne nasprotuje tej želji občinstva in da namerava najprej poskusiti z majhno izdajo. Nabiralcem bi s tem gotovo ustregel, ker je umljivo, da bi postale te znamke z žalnim robom sčasoma gotovo prava redkost. Pet mesecev so čakali nabiralci pisemskih znamk po celem svetu na izdajo teh redkih znamk. Ni prešel dan, da ne bi došlo angleškemu poštnemu ministru kako vprašanje po teh znamkah. Vprašalci so dobivali vedno negotove odgovore. Končno se je moral Sydney vendarle udati in pokazati pravo barvo, toda ta ni bila črna. Sicer ni podal oficijelne izjave, kajti sicer bi nastal med nabiralci pravi vihar ogorčenja, ali povedal je zaupno nekemu časniškemu poročevalcu, da ni nikdar resno mislil na izdajo žalne znamke.

Nova kirurgija.

Pariški zdravnik dr. Bonnier je objavil v smotri "La Revue" članek, v katerem razpravlja nov način zdravljenja, ki ga je iznašel in baje tudi preizkusil na 800 bolnikih. Postavlja se na stališče, da je vsaka bolezen prekinjenje ravnotežja v funkcijah človeškega telesa. Ker pa urejuje silno zamotani sestav človeškega telesa osrednje živčevje, je jasno, da je treba vsako motenje rednega delovanja tega mehanizma popraviti zopet le potom osrednjega živčevja, t. j. treba je na to živčevje neposredno vplivati. Dr. Bonnier je dognal, da se da to s pomočjo posebnega aparata najlaže izvršiti na nosnem sluznem živcu. S tem aparatom žge nosni živec in poljubno vpliva na to ali ono živčno središče. Razlika je le v tem, na katerem mestu se živca dotakne, in sicer pravi dr. Bonnier, da se spolne bolezni zdravijo takoj ob vhodu v nos, nekoliko više se zdravijo srčne bolezni in naval krvi v glavo ter druge krvne bolezni itd. Pri boleznih v prebavilih, vnetju črev itd. se je treba živca dotakniti z žgalnim aparatom še više v nosu . . . V zgornjem delu nosa se zdravijo dihala, a treba je paziti, da se pravilno žge, ker se inače doseže nasproten uspeh . . . Na ta način je dr. Bonnier skoro hipno ozdravil mnogo že zastaranih bolezni ter se mu je zdravljenje vobče posrečilo pri 70 odstotkih slučajev.

Vest se glasi zelo kuriozno in je zlasti težko razumljiva s stališča bakteriologije, ki igra v moderni medicini veliko vlogo. Sicer pa ni tako čudno, da se skozi nos lahko vpliva na povsem oddaljene dele telesa. Tako so se n. pr. s kokainiziranjem v nosu zelo hitro potolažile bolečine v slučajih ženskih nepravilnosti. Kajpada je velika razlika med utišavanjem bolečin in pa zdravljenjem bolezni, zlasti takih, ki jih povzročajo bakterije. Preizkušnje bodo že pokazale, če je kaj na Bonnierovem izumu.

Za prodati

imamo še 75 **"Ameriških Družinskih Koledarja". Cena za komad 40c.**

Lahko se pošlje v poštnih znamkah na

Proletarec---
4008 W. 31st St.
Chicago, Ill.

Posebej tiskanih

imamo 4000 Spomenic, katere je odposlal gl. odbor J. S. Z. ameriškemu kongresu v Washington, D. C. Cene so sledeče:

Za	1000	$2.50
Za	500	1.50
Za	250	1.00
Za	100	0.75

Pri tem je poštnina že všteta.

PROLETAREC—
4008 West 31st Street
Chicago, Ill.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelji: —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. — socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Ivan Moleku, 4008 West 31. Street, Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Pubishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year. -:- -:- -:- -:-

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET, CHICAGO ILLINOIS

VOLILNA PRAVICA.

Kadar človek že nekaj časa nekaj ima, tedaj polagoma pozabi, kako je to dobil. Njegov dedič pa sploh ne misli več na to, ampak živi, kakor da je bilo že od začetka sveta vse tako kakor je.

V Ameriki imamo nekoliko zanimivih takih pojavov. V Zedinjenih državah velja takorekoč splošna volilna pravica. Pravimo: takorekoč. Kajti povsem resnično to ni. Tako n. pr. imamo države, v katerih ženske sploh ne smejo voliti, pa nekatere države, v katerih je ženska volilna pravica omejena.

Ker pa je — žal tudi med delavci — še dosti takih, ki mislijo, da ženske sploh niso ustvarjene za politiko, smatrajo volilno pravico za splošno, zato ker sami lahko glasujejo. In ker vedo nekaj o tem, da je Amerika svobodna republika, odkar se je rešila angleške nadvlade, sicer pa ne poznajo zgodovine Zedinjenih držav, so prepričani, da ima ta dežela splošno volilno pravico, odkar je samostojna. In kadar čitajo o bojih za splošno volilno pravico v drugih deželah, tedaj se ironično nasmihajo: Kako daleč so še za nami, ki smo kar začeli s popolno demokracijo!

Tako stara pa vendar ni ta "popolna demokracija," in kdor se malo bolj zanima za politično zgodovino Zedinjenih držav, se prav lahko prepriča, da je imela tudi ta dežela neštevilne boje za politično enakopravnost; mnogo teh bojev je bilo zelo krutih in v nekaterih krajih ni niti davno, odkar so vsaj moški državljani dosegli splošno volilno pravico.

Posebno obširno poglavje bi se lahko pisalo o zgodovini volilne pravice v južnih državah, kjer je v dobi sužnosti črnci sploh niso imeli. To se je razumelo kar samo ob sebi. Suženj je bil v vsakem oziru gospodarjeva last kakor mule in konji. Če bi mule in konji lahko glasovali, bi morda tudi sklenili, da se mora odpraviti bič. Kdo bi bil tako neumen, da bi sužnjem dovolil glasovati za odpravo sužnosti?

Po zmagi severnih držav so tudi zamorci dobili volilno pravico. Ali ker so bogati plantažniki prej importirali toliko tega "človeškega blaga," da je bilo v nekaterih krajih več črncev kakor belih, in ker se je belemu zdelo, da je ponižan, če more črnec sedeti v kakšnem uradu, so najprej zarotniki pri volitvah zastrašili črne volilce, da se niso upali izvrševati svoje zakonite pravice, potem so jim jo pa postavno obrezali. In še sedaj ni konca teh napadov na plemensko enakopravnost; še sedaj prihajajo z zakoni, ki izključujejo iz volilne pravice nepismene ljudi. Šol, v katerih bi se naučili pisati, jim pa ne dajo.

Ali sužnost in črna koža nista bili edini zapreki politične enakopravnosti. Tudi takozvani svobodni delavci niso imeli pristopa na volišče. Izjava neodvisnosti iz leta 1776. ima sicer zelo lep stavek, ki pravi:

"Smatramo, da so same po sebi umevne in dokazov nepotrebne sledeče resnice: Da so vsi ljudje enako ustvarjeni in da so sprejel od svojega stvarnika gotove neo porekljive pravice, da je med te mi pravica do življenja, svobode in stremljenja po sreči."

Tako je bilo na papirju. Ljudem je bilo priznano, da so vsi enako ustvarjeni; ali pred volilnimi sodniki vendar niso bili enaki. Od "stvarnika" so sprejeli pravico do svobode; ali na volišču vendar niso smeli porabiti te svobode.

Predvsem ni bilo take svobode za delavce. Volilna pravica je bila pravica posesti; in ker ni delavec ničesar posedoval, tudi ni smel voliti. Leta 1812. je bila v državi New York državljanom, ki niso imeli zemljiške posesti, odbita zahteva po volilni pravici s sledečim razlaganjem:

"V vsakem mestu in v vsaki občini morajo biti ljudje, ki ne morejo, ker nimajo posesti, karakterja (to se pravi naslova ali imenitnejše službe) ali izobrazbe, prinašati nobene koristi javnim institucijam, in se jim zato ne smejo priznavati politične pravice."

To je enaka argumentacija, s kakršno se n. pr. Tisza na Ogrskem še danes upira volilni pravici delavcev in nemadjarskih narodov. In po vseh deželah so se privilegirani nazadnjaki posluževali enakih zlaganih razlogov.

Tudi iz drugih razlogov se je po nekaterih državah odrekala volilna pravica. Že pred vojno z Anglijo so pobožni Quakerji, ki so iz Evrope bežali, da bi uživali versko svobodo, v nekaterih vzhodnih krajih odrekali vsem drugovercem volilno pravico. In pietistični duh verske intolerance je še dolgo vladal po raznih državah, in tudi dandanes še ni iztrebljen. Ponekod n. pr. katoličani in židje niso smeli voliti, drugod zopet židje in unitarci ne. Tako n. pr. Taft ne bi bil postal predsednik, če bi bil prišel nekaj prej v državi Delaware na svet; kot unitarec ne veruje v "sveto trojico," brez te vere pa ni imel v Delaware nihče volilne pravice.

V neki drugi državi je bila kvalifikacija za volitve odvisna od prisege, da veruje državljan v peklenski ogenj; v neki drugi je moral priseči, da je Marija neomadeževano spočela.

V državi Rhode Island je bil vsak poizkus, da bi se odpravila "posestniška kvalifikacija" za volilno pravico, desetkrat poražen, in komaj enajst let je tega, kar je ta ovira odpravljena in ni volilna pravica več odvisna od posesti.

V Zedinjenih državah je volilna pravica, ki velja danes, plod bojev, kakor v drugih deželah. Tekom vsega minulega stoletja so se ponavljali taki boji, zdaj tu, zdaj tam, in mestoma so bili zelo viharni in so zahtevali svoje žrtve.

Naravno je, da so stali v ospredju vseh teh bojev delavci, ki so bili najbolj brezpravni. Če ne bi bilo delavcev, njih odločnosti in poguma, bi imeli še danes v marsikateri ameriški državi bolj zanikrno volilno pravico kakor v Turčiji ali na Ruskem.

Toda sedaj, ko ima vsaj moški delavec, če je državljan, pravico da voli, je vredno vprašati: Zakaj so se delavci v prejšnjih časih bojevali za to pravico? Čemu so jo priborili svojim potomcem?

Preden so jo imeli, so bili voljeni v javne zastope njih nasprotniki, njih izkoriščevalci, zastopniki njihovih gospodarjev. Za to, da bi bili zopet voljeni enaki poslanci, predsedniki, sodniki, svetovalci, pač ni bilo treba bojev in žrtev. Glasovnica sama na sebi ni nobena slast; ona je le sredstvo, da se z njo nekaj doseže. In delavci so hoteli doseči to, da pridejo v parlamente in urade drugi ljudje, ki bodo razumeli te potrebe in se bojevali zanje.

Današnje delavstvo je pozabilo na tiste boje, pa tudi na njih namen. Zato hodi velik del tega delavstva zopet volit tiste ljudi, ki bi bili itak izvoljeni, tudi če ne bi delavci imeli volilne pravice.

Kaj bi rekli delavci preteklih desetletij, če bi vstali iz groba in videli, kako nemarno rabijo njih nasledniki ploh njihovih bojev in zmag? Dali so svojim sinovom orožje, da branijo z njim svoje pravice in koristi, sinovi ga pa vihte — sami proti sebi!

Na to naj bi delavci pomislili, pa bi razumeli, da onečašča spomin svojih prednikov, kdor pomaga z volilno pravico kapitalistom, namesto da bi jo rabil za osvoboditev delavstva.

V Greensburg, Ind., so 1. marca "mokri" zmagali, vsled česar bo eden gostilničar zopet odprtih. Žene cerkvenjakov niso prišle glasovat ampak so ves dan molile za zmago "suhih." Bog jih ni uslišal.

HAASE ALI SCHEIDEMANN?

Pred kratkim je prinesel brzojav iz Nemčije poročilo, ki je naznanjalo nov dogodek, a vendar ni moglo presenetiti nikogar. Osemnajst članov socialno demokratične frakcije v rajhstagu se je ločilo od svoje parlamentarne zveze in je ustanovilo svoj klub. Položaj v frakciji je bil že nekaj mesecev tak, da se je morala ta ločitev prejalislej pričakovati.

Meščanski listi govore, da se je stranka razcepila. To se ne more reči, kakor je bilo svojčas napačno poročilo, da je bil Liebknecht izključen iz stranke. Državnozborska frakcija lahko izključi člana iz svoje zveze; iz stranke ga more izključiti le strankino vodstvo oziroma strankin zbor. Tako se tudi stranka še ne razcepi, ako se razdeli parlamentarni klub, ki je le organ stranke. In v sedanjem času je skoraj nemogoče, da bi se formalno izvršila razcepitev stranke, kajti strankin zbor, ki je najvišja instanca, se v dobi vojne pač ne more sestati.

Seveda ni izključeno, da se izvrši taka ločitev po vojni. Podobno kakor v parlamentarnem klubu so tudi med maso članov lahko mnenja nasprotna; in kakor segajo ta nasprotja med poslanci že tako globoko, da se dotikajo strankinih načel in je sodelovanje vsled tega nemogoče, je verjetno, da so tudi med člani enako globoka nasprotja. Treba se je le spomniti, da ni vsak član, ki se je včeraj vpisal v organizacijo, danes že resničen socialist. Preden je pristopil, so ga morda simpatije vlekle v stranko; ali pravo spoznavanje socializma se prične šele v organizaciji, ker je izven nje le malo prilike za socialističen nauk; socializem pa ni utemeljen v čuvstvovanju, temveč v znanju.

Kljub temu bi bila potrata časa, ako bi človek danes ugibal, na kateri strani bo večina članstva, če pride po vojni do razcepa. Na to vpliva mnogo momentov, ki jih ne poznamo dovolj natančno, ker smo preveč oddaljeni od njih.

Za enkrat je dejstvo, da se je frakcija delila. Številna izguba za večino res ni velika. Od 110 poslancev jih je osemnajst odpadlo. Ali pomen tega izstopa ni v številu. Tudi če bi se jih bilo ozemdeset ločilo, ne bi imeli v rajhstagu materijalne odločujoče moči. Izstopili so — to dejstvo samo na sebi pomeni dovolj. Nastopila je skupina, ki izraža, da ne odobrava politike večine in hoče imeti pravico, da izraža svoje nazore, česar ni mogla storiti v klubu, kjer so jo vezali sklepi frakcije.

V nemškem parlamentu ne more imeti ta ločitev drugih posledic, kakor da bo slišati glasove, ki so prihajali doslej le od Liebknechta, zanaprej od novega kluba. Nadaljna posledica bo več nemirnih sej v rajstagu, kajti pokazalo se je že, da učinkujejo besede te skupine na vso državnozborsko večino tako kakor rdeča ruta na bika. Kakšen vpliv bo imela ločitev na stranko izven parlamenta v Nemčiji, se bo kmalu pokazalo. Na stranke v drugih deželah pa mora napraviti velik vtisk, ki morda tudi ne ostane brez praktičnih posledic.

Kakor se mora v sedanjem času že skoraj pričakovati, ne prinašajo poročila popolne jasnosti. Brzojavi čez morje gredo skoro izključno skozi roke meščanskih časnikarskih agentur, ki ne poznajo dovolj razmer v stranki in njene organizacije. Kdor jih pozna, opazi kmalu, da so med enim in drugim poročilom pogostoma protislovja, in človek mora biti tedaj potrpežljiv, pa počakati, da pridejo natančnejša pismena poročila iz bolje poučenih virov.

Dotlej je treba zasledovati poročila, do katerih je sploh mogoče priti. Med temi je eno zelo važno o sobotni seji nemškega rajhstaga.

Do besede je prišel poslanec Haase, ki je bil svojčas kakor znano načelnik parlamentarnega kluba in je na zgodovinski seji dne 4. avgusta 1914 podal znano izjavo socialistične frakcije, ki je takrat prvič glasovala za vojni kredit. Ali Haase je kmalu pokazal, da ne soglaša z oficielno politiko svoje večine. Zlasti velik vtisk je napravil z govorom na nekem shodu v svojem volilnem okraju, kjer je vprašal, kako dolgo bo še mogoče, da podpirajo socialisti vlado, ko se je pokazalo, da ne gre za obrambo, kakor je bil govoril Bethmann Hollweg in da tudi ne gre za porušenje carizma.

Pred nekaj meseci je potem Haase odstopil od klubovega predsedništva in s tem dokumentiral, da se ne strinja s taktiko večine.

V soboto je pa Haase spravil ves parlament pokonci in s svojimi besedami povzročil vihar, kakršnega je ta zbornica malokdaj doživela. Tudi člani večine v socialističnem klubu so pozabili, da je treba spoštovati prepričanje, če je resnično prepričanje, tudi če je nasprotnikovo. In malo je manjkalo, da niso rabili proti Haseju — pesti namesto argumentov.

V razpravi je bil naknaden proračun, ki je popolnoma ločen od glavnega proračuna. Scheidemann je v imenu socialističnega desnega krila izjavil, da bo glasoval za ta bidže, pa je naglašal, da se iz tega ne smejo izvajati nobene posledice za postopanje socialistov napram rednemu proračunu.

Tajnik državnega zaklada Helfferich je naznanil, da je bilo za četrto vojno posojilo podpisanih deset miljard in šeststo miljonov mark, tako da znaša svota vseh štirih vojnih posojil trideset in pol miljarde mark. Hoch in Hurrahklici z meščanskih klopi so sledili temu naznanilu in še niso utihnili, ko je vstal sodrug Haase.

Tedaj se je razpoloženje naenkrat obrnilo.

"Z ozirom na ugodni vojni položaj — je dejal Haase — je vladi mogoče ponuditi roko za mir in s tem poslužiti volji narodov v vseh deželah, ki izražajo glasneje in glasneje svojo željo. Zmagovalcev ne bo, ne premaganih, ampak le obubožani narodi in ljudstva. Mi ne moremo prisiliti svojih nasprotnikov na kolena, kakor oni Nemčije ne morejo. Evropa plove popolnemu obubožanju in bankrotu nasproti. Kakšen zmisel ima še nadaljevanje vojne?"

Po teh besedah je bilo, kakor da se je odprla norišnica, zlasti ko je Haase začel slikati vojni in gospodarski položaj dežele, pa ne v takih barvah, kakršne rabi navadno vlada v svojih bahavih izjavah. Heine in Keit sta napadla Haaseja, da nima pravice govoriti v imenu socialno demokratične stranke, ki ni odobrila njegovih izjav. David je zaklical: "Vaše besede bodo tako učinkovale, da se podaljša vojna, in služijo namenom naših sovražnikov." Sachse je bil še bolj strupen: "Strahopetec! Na strankini seji niste imeli poguma za take besede. To je sramoten trik."

Z divjimi obrazi in grozečimi gestami so sikali poslanci od vseh strani proti govorniku, drugi so jih ščuvali, in nekaj časa je izgledalo, kakor da porušijo Haaseja na tla. Medtem je klenkal predsednikov zvonec, kakor da gori.

Naposled je Haase v tem blaznem dirindaju vendar še enkrat prišel do besede: "Vi nočete slišati resnice — je zaklical. Kapitalisti vseh dežel ne taje več, da je že davno dokazano, da je bila vojna silno napačna špekulacija. Človek bi lahko mislil, da morejo le popolni norci ali pa povsem brezvestni ljudje stremiti po gospodstvu vsega sveta."

Predsednik Kaempf je poklical Haaseja na red in vprašal zbornico, če mu dovoli, da nadaljuje. Ogromna večina je glasovala za to, da se mu vzame beseda.

Nastopil je tajnik zaklada Helfferich, edini navzoči zastopnik vlade in "globoko obžalova", da more mož, ki zastopa nemško ljudstvo, v tej težki uri rabiti besede, ki ne morejo imeti drugega učinka, kakor da okrepe srca in hrbtenice sovražnikov." Potem je zopet govoril o vojnem posojilu, za katero da so podpisali zneske tudi delavci in mali varčevalci, kar je po njegovem mnenju dokaz, da zaupa ves nemški narod v zmago in da Haasejevi nazori niso nazori ljudstva.

Nato je Scheidemann izjavil, da Haase ni govoril v imenu frakcije, ki noče v tej težki uri zapustiti svoje domovine. Razume se, da je ploskalo vse, izvzemši socialistično manjšino.

Haase je še enkrat vstal. Ker ga je napadel Helfferich, mu je predsednik moral dati besedo za osebno opazko.

"Izjaviti hočem — je dejal Haase — da so najboljši patriotje tisti, ki morejo po dvajsetih mesecih tega klanja zastopati spravo narodov in konec te vojne."

Dalje ni prišel. Kajti zopet je izbruhnil tak vihar, da ni nihče razumel svoje lastne besede. Predsednik si pa ni mogel pomagati drugače, kakor da je odgodil sejo za eno uro.

Pred kratkim je večina divjala, ko je povedal Liebknecht vladi nekoliko bridkih resnic. Sedaj so jo Haasejeve besede še bolj razburile. In značilno je, da so najbolj zbesneli, ko je govoril o koncu vojne in o spravi narodov.

Na prvi pogled opazi človek v tem divjanju le globokejši razkol. Nam se zdi, da je to začetek ozdravljenja v nemški stranki. Četudi je četa okrog Liebknechta in Haaseja še majhna, vendar ni več en sam, ki stoji sredi vsega besa. In kakor jih je nekaj prišlo do boljšega spoznanja, se sme upati, da se to število še pomnoži. Seveda, za Scheidemanna in še za nekatere take ni več pričakovati, da bodo še kdaj sposobni za razredni boj in za mednarodno solidarnost. Blaznost položaja je imela preglobok vpliv nanje. Ali vsi še niso Scheidemanni in Sachsi. Tudi na Nemškem bo imala Internacionala svoj armadni zbor.

Iz Bukarešta poročajo: **Rumunske vojaške priprave** se vrše nemoteno dalje. Vsi oni, ki so bili prej izvzeti iz vojaške službe, kakor tudi rumunski begunci iz Ogrske, več tisoč po številu, so bili pozvani pod orožje. Vojne oblasti so zaplenile velikanske množine bakra in platna. Upanje Nemcem prijaznih ljudi, da bo Rumunska ohranila prijazno nevtralnost, se je razblinilo, odkar se je vrnil z Dunaja M. Carp, ki se je pogajal z Avstrijo. Kar je dovolila Avstrija, ni zadostovalo. Na drugi strani pa je važno dejstvo, da je obiskal M. Filipescu rusko fronto. — Milanski "Secolo" pa je dobil iz Bukarešta poročilo, da se Bolgari stalno pripravljajo na vojno proti Rumuniji. Na Donavi so se pojavili bolgarski čolni z minami, ki jih hočejo položiti v reko. Poročilo tudi pravi, da postaja bolgarsko časopisje od dne do dne bolj ogorčeno proti Rumuniji.

Nove določbe glede na **oddajanje surovega masla in krompirja** so stopile v Nemčiji v veljavo. Prebivalci glavnega mesta morejo dobiti te predmete le na tozadevne nakaznice.

Poleg nakaznic za kruh in surovo maslo so upeljali 20. marca tudi nakaznice za krompir. S tem hočejo ustaviti umazane špekulacije s krompirjem, katerega so špekulantje zadržavali v velikih množinah, da bi vsled tega poskočile cene. Nakaznice bodo veljale za 60 dnij in bo z njimi vsakdo upravičen do 11 funtov krompirja na vsakih 12 dni, najbrže po 65 fenigov funt. Pri razglasu te odredbe je izjavil župan dr. pl. Wermuth, da je živelo prebivalstvo, kar se tiče krompirja, "iz rok v usta".

Mestni superintendent ulic v Chicagi A. W. Miller je v soboto **odpustil sto sekcijskih foremanov.** Vzrok je ta, da so demokratje. Ta naskok na mestne "džabe" naj bi podkuril republičane, da bi z večjo vnemo delali za volitve 4. aprila. V Chicagi je 195 foremanov, ki dobivajo po $2.50 do $2.85 na dan. Vsi so napravili pod Harrisonovo administracijo predpisano izkušnjo. To nič ne de. Nova administracija potrebuje službe za svoje priganjače. Tako delajo kapitalistične stranke. Ali se delavcem ne odpro oči?

IZGNANI DUHOVNIKI.

Vojaški guverner mehiške države Sonora, general Calles, je dal izgnati šest katoliških popov iz severnega dela države. Takoj se je v klerikalnem taboru dvignil hrušč in trušč, kakor da se postopa proti ubogi katoliški cerkvi po vzorih nekdanje slavnoznane španske inkvizicije. Iz San Antonio v Texas se razširja telegram, da je guverner izgnal vse katoliške duhovnike iz Sonore. Da ne bi bilo v vsej državi več kakor šest katoliških popov, nam ne gre prav v glavo.

Ves krik o preganjanju cerkve je pa sploh nepotreben. V resnici se namreč "sveti materi" prav nič ni zgodilo, tistih šest popov pa tudi ni bilo izgnanih zato, ker so "božji namestniki," ampak zato, ker so se bavili z jako necerkvenimi in neduhovnimi opravki.

General Calles je podal izjavo, da je izdal ukaz za izgon zaradi tega, ker so pobožni možakarji na skrivnem spletkarili in rogovilili proti Carranzovi vladi, in sicer z namenom, da bi se izzvala ameriška intervencija v Mehiki. Ukaz za izgon je bil izdan šele tedaj, ko je bilo popolnoma dokazano, da delajo omenjeni popi za Diazovo stranko in hujskajo nevedno ljudstvo na taka dejanja, ki bi prisilila Zedinjene države, da bi intervenirale v Mehiki.

General Calles še dodaje, da nima ta izgon nobene zveze s kakšnim sovraštvom napram katoliški cerkvi. Ako hoče cerkev nadomestiti onih šest izgnanih mož z drugimi duhovniki, ampak z razumnimi, lahko pridejo, in ne bodo imeli nobenih težav.

Tako je bilo vedno. Pop intrigira, hujska, napada; kadar se hoče napadeni braniti, pa zakriči napadalec, da je zatiran in da se mu godi krivica. General Calles pravi, da ima dokaze za spletkarije in hujskanje dotičnih popov. In to je zelo verjetno.

Seveda lahko pravijo ubogi božji namestniki, da so delali, "v interesu cerkve." Kajti gotovo je, da ne bi le par popov, ampak da bi katoliška cerkev sama rada videla padec Carranze, kajpada pod takimi pogoji, da bi prišel na njegovo mesto človek, ki bi dal cerkvi zopet neomejen privilegij za poneumnjevanje in izkoriščanje. In to pričakuje najbrže od Diaza. Če bi morale za ta namen teči reke krvi, je pa nič ne skrbi. Prelivati kri ni bil nikdar greh, če je šlo za moč in posvetne interese cerkve. Križarske vojne in inkvizicija so zgodovinski dokazi.

Eksplozija gazolina.

V Detroit, Mich., je dne 12. marca gazolin, ki je iztekel iz nekega poškodovanega voza, povzročil v odtočnem kanalnem sistemu pod Scotten ave. težko eksplozijo. Cestni tlak je bil v velikem obsegu odtrgan in več hiš se je porušilo. Dve osebi sta bili težko poškodovani, materijalna škoda pa znaša kakih $500,000. Eksplozijo so čutili na veliko daljavo in prebivalstvo je menilo, da je obiskal mesto potres, ali pa da so nemški zarotniki na delu.— Nemški zarotniki bodo namreč v Ameriki kmalu legendarni.

Tiskarska zmaga.

Stavka stavcev pri Church Publishing Co. v Chicagi je bila zadnjo soboto poravnana s tem, da je tvrdka izjavila, da je voljna priznati unijo in vpeljati boljše delovne pogoje. Tvrdka tiska, kakor je znano, skoro vse cerkvene publikacije, in delavci so se obrnili do pastorjev raznih cerkvenih občin za posredovanje. Na konferenci cerkvenih zastopnikov in zastopnikov črkostavcev, ki se je vršila pretečeni teden, so cerkve tvrdki priporočile, da se poravna z unijo. Nekaj časa se je upirala, naposled je vendar spoznala, da se z organizacijo ni dobro preveč igrati, pa je kapitulirala.

Nezgoda parnika.

Iz Norfolka, Va., poročajo: Parnik "Alamo", ki vozi iz New Yorka v Florido ter ima na krovu blago in potnike, je izgubil svoje krmilo ter je kakih 170 milj južno od Virginia Capes. Parnik "Alamo" je prosil brezžičnim potom za pomoč. Iz Norfolka so takoj poslali na pomoč rešilno ladjo "Rescue". Moštvo parnika "Alamo" je samo napravilo krmilo za silo, ki pa ni zadostovalo v nemirnem morju, vsled česar so morali prositi brezžično za pomoč.

Socializem, pacifizem in sorodno.

Etbin Kristan.

REALNA STRANKA.

Politični značaj socialistične stranke izvira iz njene realnosti, ki odklanja vsako utopijo z ozirom na cilj in vsako fantastičnost z ozirom na metode. Ako pravimo, da je moderni socializem znanstven, smo s tem izrazili, da ne misli konstruirati nekakšne idealne družbe nekje onstran zemlje, kjer ga ne bi mogle motiti tukajšnje stvarne razmere, pa je potem gotove prinesti na ta svet, približno tako, kakor je grška boginja Pallas Athene gotova, z vso svojo bleščečo opremo skočila iz glave olimpijskega očeta Zevsa. Vse, kar se godi, je razvoj; vse, kar je bilo, je in bo, je plod razvoja. Socializem ni tako kratkoviden, da bi zahteval od neizpremenljivih zakonov, naj napravijo zanj izjemo in naj se vendar izpremene.

Tudi cilji socializma ne morejo biti nič drugega kakor plod razvoja. Sploh je socializem le tedaj mogoč, ako se vjemajo njegovi cilji z zakoni razvoja; zato je spoznanje teh zakonov in razmer, iz katerih in v katerih ti zakoni učinkujejo, prva naloga socializma. To nalogo so opravili socialistični raziskovalci človečanske zgodovine, ki so pometli stare historične zmote o odločilnem vplivu posameznih oseb, kraljev in cesarjev, ministrov in generalov, pa dokazali, da so v prvi vrsti materijalne razmere dajale družbi njene oblike ter jih s svojimi izpremembami zopet rušile in ustvarjale nove.

Moderni socializem ima pravico do označbe "znanstven" zato, ker nam na podlagi spoznanja z dokazi razlaga, kako je kapitalistična družba nujno nastala iz prešnjih družabnih oblik in kako prihaja sama zopet v svojem razvoju po enakih zakonih, to se pravi nujno, neizogibno do meja, za katerimi ni več obstanka zanjo, do nove razvojne postaje, kjer postane nemogoča in se mora umakniti novi.

BODOČA DRUŽBA.

Ali pa more socializem dognati, kakšna bo tista nova družba?

Da in ne. To se pravi: Njeno podlago lahko spoznavamo in tako lahko sklepamo, kakšni bodo njeni obrisi. Ne vemo pa, kakšne bodo razmere na vseh stopnjah prehajanja iz sedanje v novo družbo, ne vemo, kako se bodo izvojevale vse zmage novega nad starim, ne vemo, kako velik bo odpor starega proti novemu, ne vemo, kaj vse prinese medtem tehnični razvoj, ne vemo, kako bodo vse razmere vplivale na psihologijo tedanjega rodu in kako si bo človečanstvo vsled vsega tega uredilo svojo organizacijo do zadnje podrobnosti.

Koncentracija kapitala in razredni boj je dvoje očitnih, neutajivih dejstev. Seveda ne gre to tako, kakor da bi človek zjutraj začel korakati po cesti, ki se kakor ravnalo brez kotov in ovinkov, brez jam in dolin enakomerno vzpenja in privede potnika v preračunljivem času na vrhunec. Ker je v vsem razvoju mnogo navideznih nepravilnosti, vidi mnogo ljudi le posamezne epizode, pa ne more pregledati celega glavnega procesa in ga zato taji.

KRATKOVIDNI UGOVORI.

Koncentracija kapitala pomeni, da propadaje vsled nje mala podjetja in se peha mala buržvazija v proletariat. Površen opazovalec pa vidi, da se je v kakšnem kraju pomnožilo število malih obrti in branjarij, pa zakliče zmagonosno: "Vsa teorija je napačna. Praksa jo pobija." Ni mu prišlo na misel, da bi preiskal, v kakšnih razmerah se je izvršila tista pomnožitev: Koliko je tisti kraj še oddaljen od kapitalističnih zmagujočih vplivov, kako je še zanemarjen od velekapitalistične trgovine in industrije, koliko je med tistimi novim malimi podjetniki takih, ki poizkušajo svojo srečo in koliko jih bo v doglednem času izgubilo še to, kar so imeli, ko so začeli. On vidi le momentno število, pa pravi: "Statistika govori!"

Tuintam propade velika delniška družba; miljonska banka bankrotira; šef velike tvrdke se ustreli zaradi finančnih težav. In takoj služi to za dokaz, da kapital ne zmaguje, da večji kapital ne vsesava manjšega, da je torej teorija o koncentraciji kapitala zopet napačna.

Toda socializem sam upozarja, da je v kapitalistični družbi produkcija, ki ne dela za potrebo, ampak za profit in ima namesto kooperative konkurenco, ki onemogoča smotreno organizacijo, vedno do gotove mere kaotična in izpostavljena krizam. Ali preko vseh polomov napreduje koncentracija, četudi napravi tupatam ovinek.

Velike mase delavcev še ne razumejo svojega položaja v družbi in so vsled tega razredno nezavedne. Pri stavkah pomagajo podjetnikom zoper svoje tovariše, pri volitvah glasujejo za kapitalistične kandidate, duhovnikom, ki trdijo, da je sedanji red ustanovljen po božji volji, torej neizpremenijiv, pritrjujejo, politične dogodke presojajo s stališča cerkve, narodnosti ali časopisa, katerega slučajno čitajo.

Nasprotno se včasi posameznik iz kapitalističnega razreda pridruži delavcem in nastopa proti interesom svojih razrednih bratov.

Halo! Kaj boste govorili o razrednem boju, ko se bore delavci z delavci, ko gre na eni strani delavec s kapitalistom, na drugi kapitalist z delavcem? Razrednega boja ni; etični momenti odločujejo, interesi vere, naroda, kraja, kulturni nazori in močni duhovi vodijo zgodovino.

ARGUMENTI BREZ MOČI.

Zopet so to dokazi, ki ničesar ne dokazujejo. Razredi ne izginejo, če nimajo njih člani razredne zavesti, bodisi tudi da so taki nezavedni člani v večini. Še več! Niti razredni boj ne izgine vsled take nezavednosti. Kajti v družbi, ki je sestavljena iz razredov, so nasprotja in morajo biti nasprotja. Ker so razredi živi, morajo nasprotja postati aktivna, in to je boj.

Kranjski poljedelski delavci, ki niso nikdar slišali, kaj je socializem, če pa je že kdo izmed njih kaj slišal o njem, ga sovraži, ker "mu hoče vzeti Boga;" ti delavci, ki ne vedo ničesar o strokovni organizaciji in nimajo pojma o internacionalni solidarnosti proletariata; ti delavci, izmed katerih marsikdo ne verjame, da ostane delavec do smrti, ampak upa, da se bo priženil na kakšno kmetijo ali pa da si bo sčasoma kaj prihranil in si kupil bajto, da bo "sam svoj gospodar;" Ti delavci že davno niso zadovoljni s pol krone in "frakljem" na dan, ampak so tekom let priborili plače, ki se še vedno ne vjemajo z njihovim delom, ki jih pa gospodarji imenujejo nezaslišano visoke.

Afriški zamorci v nemških, angleških in drugih kolonijah nimajo razredne zavesti. Kar vidijo, je to, da jih izkoriščajo in zatirajo beli ljudje. Ali kadar so se spuntali ali pa na primitiven način štrajkali, vendar ni bil razlog v razliki kože, ampak v izkoriščanju in zatiranju, ne v razlenem, ampak v razrednem nasprotju.

Ker so pa ljudje razumna bitja, naj pripadajo temu ali onemu razredu, jih mora ta človeška lastnost prejalislej dovesti do spoznanja razrednih nasprotij in razrednega boja in jim vcepiti prepričanje, da mora biti ta boj organiziran.

Nekatere privede do tega spoznanja prej, druge pozneje; nekateri ne bi sami morda nikdar prišli do tega, ker ji nje življenje prekratko njih spoznavanje pa prepočasno. Zato jim prihaja socialistična stranka na pomoč z agitacijo, s časopisjem, z literaturo, z organizacijo.

ZA KAPITALIZEM NI IZJEME.

Akumulacija in koncentracija kapitala, nesposobnost kapitalizma, da bi prilagodil produkcijo potrebam, in razredni boj so tisti činitelji, ki morajo privesti kapitalizem do pogina. Sicer bi to še navadno razmišljanje povedalo, ker ni na svetu absolutno nič večnega in stalnega razen sveta samega, ki se pa tudi neprestano izpreminja. Staro misel grškega filozofa "Panta rei" — vse teče — je hrvaški pesnik Preradović izrazil z besedami "Stalna na tom svijetu samo mijena jest;" podobno je povedal Simon Gregorčič v "Človeka nikar" in Aškerc v "Jaz." Pri filozofih vseh narodov se ponavlja ta misel, in vse moderno naravoslovje jo potrjuje z dokazi brez števila. Sociologija s svojimi pomožnimi vedami kaže, kako se je pojavila primitivna družba, kako se je izpreminjala in izpreminjala tako, da se je prelevila v popolnoma novo družbo, in kako se je v novi zopet vršil proces izpreminjanja do popolne prekucije.

Odkod naj bi torej ravno kapitalizem dobil privilegij večnosti? Kako bi se mogel zakon razvoja, ki je veljaven za ves svet, zakon porajanja, življenja in smrti ustaviti ravno pred njegovimi durmi?

Ali taki argumenti seveda ne prepričajo zagovornikov kapitalizma. Vse, kar živi, ima v sebi nagon življenja; črv se brani smrti, če se more, kako da se je ne bi kapitalizem? Sicer pa ne gre za to, da prepričamo njega o njegovem neizogibnem poginu, ampak da dosežemo sami čim večjo jasnost.

KONCENTRACIJA KAPITALA.

Koncentracija kapitala je nedvomno činjenica in je za kapitalizem karakteristična. Njeno bistvo je v tem, da propadajo manjši posestniki, čim bolj raste moč velikih. Znaten kapital v rokah posameznega podjetnika, bodisi oseba ali družba, je v prvem začetku nevaren delavcem, ki jih izkorišča, da pridobiva iz njihovega dela čim večji profit. V tem stadiju mu skrajno izčrpavanje človeških moči ne dela prevelikih težav, ker delavstvo še ne pozna prav položaja in sovražnika. Občinstvo nima povoda za nezadovoljnost s pojavom kapitalizma; da si pridobi konsumente, spravlja kapitalist blago čim ceneje na trg.

S tem izziva manjše podjetnike, preplašene vsled take konkurence, kateri niso materijalno dorasli. Rešiti se je izkušajo z apeli na konsumente; pripovedujejo jim, da ni blago iz tovarn tako dobro kakor rokodelsko; zatekajo se k patriotizmu, češ narod je dolžan podpirati svoje ljudi proti tujcem.

Kadar to ne zaleže, se izkušajo organizirati v obrtnih asociacijah in zadrugah. Če so razmere ugodne in taka družba vztraja, tedaj se sama razvije v kapitalistično podjetje; v nasprotnih slučajih, ki so mnogo številnejši, jih ugonobi močnejša konkurenca, preden so se dovolj okrepili.

IZPREMEMBE.

Polagoma, ali gotovo uničuje veliki kapitalizem malo podjetništvo. V industrijsko močno razvitih deželah so že popolnoma izginile nekatere stroke, ali pa so izpremenile svoj značaj. V Ameriki opaža ta proces lahko vsakdo brez posebnega znanja, če le odpre oči. Kje so tisti ponosni čevljarski mojstri, ki so znali pokazati človeku vrata, če je prinesel čevlje radi novih podplat, češ: "Kdor jih je naredil, naj jih pa tudi popravlja!" Sedaj je popravljanje če ne edini pa vendar glavni opravek samostojnih čevljarjev, kupujejo se pa splošno tovarniški čevlji v prodajalnah. Krojači popravljajo, gladijo, čistijo, barvajo obleke; včasi bi bil krojaški mojster človeka grdo pogledal, če bi mu bil prinesel žensko bluzo, da jo osnaži.

Tudi s temi izpremembami pa ni malim obrtnikom zagotovljen trajen obstanek, zakaj že se pojavljajo velike električne popravljalnice čevljev, kemične čistilnice oblek itd. v tovarniških razmerah in izpodkopavajo malim tla.

V drugih poklicih postajajo nekdanji samostojni obrtniki posredovalci kapitalističnih podjetij. Mesar v Ameriki prodaja meso, ki ga dobiva iz velikih kapitalističnih klavnic; izpremenil se je v prekupca, v kapitalističnega agenta.

Razvoj prometnih sredstev, ki je spojen z razvojem kapitalizma, pospešuje ta proces. Železnica doseže vsako malo mesto in omogoča, da se povsod otvarjajo prodajalne velikih kapitalističnih podjetij, njih podružnice. Mali mojster je delal za svojo najbližjo okolico; če je mogel izdelati kaj več blaga, ga je odpeljal na letni sejem, kjer se je sešlo na stotine takih prodajalcev. Sedaj dela kapitalistično podjetje za vso deželo in za tujino. Kjer je nekdaj prodajalo na tisoče malih, samostojnih izdelovalcev, prodaja sedaj ena sama družba.

KONCENTRACIJA LJUDSTVA.

Veleindustrija koncentrira tudi ljudi in pospešuje razvoj velikih mest. Raznovrstna prometna sredstva so tudi tukaj potrebna v njenem interesu. Mnogo ljudi potrebuje mnogo prostora. Če bi morali hoditi delavci po cele ure daleč peš v tovarne, jih tam ne bi mogli dovolj izkoriščati. Zato se grade cestne, vzvišene, podcestne železnice itd. Ta prometna sredstva pa zopet omogočajo kupujočemu občinstvu dohod do velikih kapitalističnih prodajaln, kjer najde večjo izbero kakor pri malem trgovcu v predmestju. Tako nastajajo mestna središča, v katerih skoraj nihče ne stanuje, kjer pa valuje najživahnejše trgovinsko življenje in kjer kraljuje velekapitalizem že zaradi tega, ker je manjšemu podjetniku enostavno nemogoče kupovati ondotna draga zemljišča ali pa plačevati visoko najemnino.

Tudi mala obrt noče verjeti v neizogibnost svojega pogina. Kadar spozna, da ne zaležejo apeli na konzumente, poizkusi s konkurenco. Da bi mogel s tržnimi cenami ostati na enaki višini kakor velekapitalist, pritisne tudi mali obrtnik na delavce. Drugega izdatnega sredstva nima. Ali ker se v velikem sploh ceneje producira kakor v malem, mora mali obrtnik v izkoriščanju delavcev prekašati velikega, da zmanjša svoje stroške. To so obupni poizkusi, ki drže tega in onega nekaj časa nad vodo, male obrti pa vendar ne morejo rešiti. Če si dajo še neizkušeni delavci nekaj časa dopovedati, da je kapitalist skupen sovražnik srednjega in delavskega "stanu" in da morajo zato delavci potegniti z obrtniki, izgube taki argumenti praktično veljavo, čim spozna delavec, da v tovarni sicer ni idealno, vendar pa še bolje kakor pri mojstrčku, pa ga zapusti, da si poišče dela ob boljših pogojih.

Nekateri mali obrtniki pridejo na ta način po obupni borbi za obstanek do poloma in propada, drugi pa do spoznanja, da je boljer obesiti samostojnost, ki ne daje kruha, na klin, pa iti v kapitalistovo službo in — pomnožiti armado proletariata.

NOVA KONKURENCA.

Ali če je imel kapitalizem nekdaj konkurenčni boj le z malimi podjetji, ga ima sedaj tudi v svojem lastnem krogu. Posamezna premoženja so se že povečala do pravljične velikosti. Miljonar, nekdaj predmet splošnega občudovanja, je v velefinančnih krogih že malenkost. Če se bavi sam zase s kakšno industrijo spada že med "male" podjetnike. In miljarde stopajo proti njemu v grozeč boj, kakor so včasi stopali miljoni in celo stotisočaki v boj proti pritlikovski obrti.

Še bolj grozeči postajajo veliki kapitali z združevanjem v velike korporacije, truste, ki posegajo po kontroli celih industrij in imajo očitno tendenco, da spravijo tudi po več industrij pod en klobuk.

Na tej stopnji ni kapitalizem le izkoriščevalec delavstva, ampak tudi lahko brezobzirno izkorišča konsumente, katere je podvrgel svoji oblasti s tem, da je uničil konkurenco.

NEIZOGIBNO!

Ta proces se vrši pred našimi očmi in se ne da utajiti. Njegova tendenca je popolnoma jasna. In če bi mogel iti razvoj brez ovire po ravni poti, bi moral biti končni rezultat ta, da se koncentrira ves kapital v rokah neznatno majhnega števila ljudi, ki ustanove na podlagi svoje neomejene posesti najabsolutnejše gospodarski gospodstvo in s tem tudi najkrutejše politično tiranstvo.

Na tej točki je pa neizogiben popoln polom. Neizogiben je iz dveh glavnih razlogov: Prvič je nemogoče, da bi taka peščica despotov držala vajeti univerzalnega gospodstva, produkcije in trgovine v rokah, tudi če bi bila sestavljena iz najnadarnejših ljudi; drugič je nemogoče, da bi cel svet sužnjev, ves odvisen od volje maloštevilnih gospodarjev kapitala prenašal tako despotstvo in se ga ne bi rešil z revolucijo, naj bi bila kakršnakoli.

Bodočnost kapitalizma je torej na vsak način zapečatena.

NASPROTUJOČE SILE.

Ali razvoj seveda ne pojde tako po traku, ker ga ne določa le en sam faktor, ampak je rezultat učinkov raznih sil, ki včasi sodelujejo, včasi pa delujejo druga proti drugi.

Tudi na poti kapitalizma so ovire, in najglavnejše med njimi ustvarja sam. Seveda ni nobena zapreka tako močna, da bi mogla kar ustaviti razvoj ali pa ga celo obrniti v nasprotno smer. Zlasti pa se ne morejo umetno ustvariti take zapreke. Kdor misli, da je mogoče kapitalizem pustiti, da je kapitalizem, pa ga z zakoni ukrotiti in odpraviti njegove uničujoče učinke, kakor se kači izdere strupen zob in grizljivemu psu natakne nagobčnik, opravljajo prav tako Sisifovo delo, kakor tisti, ki mislijo, da se sedanjost lahko nadomesti s preteklostjo.

Ako ima kapitalizem sam v sebi nagon koncentracije kapitala, tedaj ne more noben papirnati zakon uničiti te sile. To je tako, kakor če bi hotel s kosom časopisa ujeti iz višine padajoč kamen. Tako je, kakor s tekočo vodo; če jo zajezim, bo tekla čez jez, kadar dovolj naraste, ali pa si izgrebe drugo strugo.

Družabne oblke preteklosti so pa mrtve kakor mrliči v grobu, in ravno tako jih ni mogoče priklicati nazaj v življenje. Živele so, ko je bil njih čas, to se pravi, ko so jih razmere porodile in potrebovale; ko so minili pogoji njihovega obstanka, je moral miniti njih obstanek sam.

Reakcionarne sile ne morejo premagati kapitalizma. Tuintam mu lahko vržejo kakšno poleno pod noge in mu napravijo nekoliko sitnosti. To je pa tudi vse.

Če smo spoznali merodajno moč materijalnih razmer, tedaj nimamo izmišljati zvijač, s katerimi bi preslepili resnične, delujoče sile, ali pa jim nastavili zanke, ampak pogledati moramo, katere sile še delujejo in učinkujejo.

PROLETARIAT.

Dejali smo, da je najpoglavitnejšo, sebi najnevarnejšo silo ustvaril kapitalizem sam: To je proletariat. Moderni proletariat je pravi, legitimni sin kapitalizma.

Delavci so bili že davno prej na svetu. Prvi človek na zemlji je moral biti delavec. Ali delavstvo vsake pretekle dobe se bivstveno razlikuje od sedanjega. Moderni prolatariat je ločen od delovnih sredstev; odvisen je od razmer na delovnem trgu, od razmer kapitalistične industrije, na katere nima sam nobenega vpliva. Svoje delo mora nositi na prodaj tja, kjer ga kapitalizem potrebuje. Kriza v kapitalistični industriji je tudi njegova kriza, prosperiteta industrije ni sama na sebi njegova prosperiteta.

Rapidni tehnični napredek jemlje strokovnemu znanju modernega delavca boljinbolj vsako ceno. Kar se je naučil kot rokodelec, mu ne pomaga več, kadar pride stroj v njegovo obrt; nov stroj vrže zopet njegovo znanje med neporabno šaro, in čim popolnejši je mehanizem, tem enostavnejše postane poleg njega človekovo delo. Strokovno izučen delavec, ki je bil morda umetnik v svojem rokodelstvu, je naposled prisiljen, da opravlja delo, ki bi ga tudi vsak začetnik lahko opravl: stroj je uničil razliko med izučenim in neizučenim delavcem.

Nov tehnični izum vzame včasi kakšni stroki vse pogoje obstanka. Podjetnik izpremeni svoj obrat, ker je zato treba le novih strojev in morda tehniških voditeljev; cela armada delavcev je pa vržena s tira in mora, bodisi tudi po dolgih letih prakse, iskati novo eksistenco in se prilagoditi novemu delu.

DELITEV IN DEGRADIRANJE DELA.

Čimbolj napreduje strojna tehnika, čim več strojev se uvaja v industrijo, tem bolj se širi delitev dela; v tehnično najbolj razvitih strokah se mora delavec najbolj specializirati za najneznatnejši odlomek dela, to se pravi najbolj je degradiran na stopajo žive mašine z maloštevilnimi v neskončnost se ponavljajočimi enokomernimi kretnjami.

V velikih tovarnah za obleke krojač pravzaprav ni več krojač; v eni dvorani ne delajo nič drugega, kakor da režejo rokave, v drugi kroje hlačnice; v tretji šivajo rokave, v četrti šivajo hlačnice. V raznih tovarnah stoje trume delavcev po ves božji dan, teden za tednom, mesec za mesecem pri strojih in aparatih in ponavljajo tri, štiri kretnje od jutra do večera — eden, dva, tri, eden, dva, tri, eden, dva tri.

Izpopolnjevanje strojev omogoča vedno večjo porabo žensk in otrok pri strojih, in kapitalizem se poslužuje prilike, da znižava svoje stroške. Značaj rodbinskega življenja mine boljinbolj in rodbinske vezi se ne le rahljajo, ampak često popolnoma pretrgajo, ker more ponujati žena kakor mož svoje delo le tam, kjer se išče, oziroma sprejema.

KDO JE GOSPODAR?

Moderni delavec ima nad sabo celo vrsto poveljnikov: Priganjačev, paznikov, delovodij, ravnateljev. S svojim delodajalcem, z edinim, s katerim je nekdaj imel opraviti, pa ne pride sploh v dotiko, ga ne pozna in pogostoma niti ne ve, kdo da je. V delniški družbi prehajajo delnice iz rok v roko, delavčevi gospodarji se menjajo na borzi, ne da bi delavec kaj vedel o tem. Sedež družbe, za katero dela, je lahko stoinsto milj oddaljen od kraja, kjer dela, njeni člani, njegovi gospodarji, so pa lahko raztreseni po vsej Ameriki, morda tudi po drugih delih sveta.

Vsaka osebna vez med delavcem in delodajalcem je prekinjena. Vodja lokalnega podjetja je za delavce edini vidni namestnik nevidnega boga. O nekdanjem patriarhaličnem razmerju med mojstrom in njegovimi pomočniki ni nobenega spomina več.

Delničarji poznajo podjetje le po letnih upravnih poročilih in bilancah. Njihovi interesi zahtevajo dividende, čim višje dividende. Kako se dosežejo, je briga vodilnih uradnikov. Oni stoje med delavci in gospodarji, na križišču nasprotnih interesov. Ali njih obstanek in njih blaginja je odvisna od gospodarjev, torej so sluge gospodarskih nteresov. In ker niso sami gospodarji, ampak nastopajo vedno le po nalogu nevidne družbe, so kakor jeklena stena, ob kateri zdrsne vsaka delavska zahteva na tla. Opisi delavske bede, ki jih podajajo direktorju, ali superintendentu, mu "ganejo srce;" ampak on ravna le po ukazih; on piše, telegrafira, telefonira; ampak "gori ne vidijo, kakšen je položaj, ne razumejo, da je delavcem res težko," in on ne more pomagati.

DELAVSKE ARMADE.

Kapitalizem ni ustvaril le cel razred proletariata, ampak koncentrira delavce v masah. Že posamezno moderno podjetje zahteva množico delavcev; tupatam so kombinirane razne naprave kakšne družbe. Kjer ima industrija raznovrstne ugodne pogoje, nastajajo mesta in rastejo. Delavstvo dela in živi kompaktno na stotisoče, na miljone.

To pospešuje vzajemne stike proletariata, iz katerih se porajajo specialni delavski, razredni duh. Prisiljeno nomadiziranje modernega delavca, katero povzročajo izpreminjajoče se razmere, v in-

(Dalje na 6. strani.)

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908. Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: FRANK PAVLOVČIČ, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAVDEK, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Pomočni tajnik: IVAN PROSTOR, 1098 Norwood Rd., Cleveland, O.
Blagajnik: JOSIP ZELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomožni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 5805 St. Clair Ave., Cleveland, O.

ZAUPNIK:

ANDREJ VIDRICH, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAŽIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Toleston, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORŠEK, 1. porotnik, Box 195, Radley, Kansas.
JAKOB KOCJAN, 2. porotnik, 1400 E. 52nd St., Cleveland, Ohio.
ALOJZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4, Box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. KERN, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main St., Conemaugh, Pa.
ŠPENDAL IVAN, Conemaugh, Pa., Box 781.
GAČNIK IVAN, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
GABRENAJA JAKOB, Box 422, Conemaugh, Pa.
BOVC FRANK, R. F. D. 5, Box 111, Johnstown, Pa.
SUHODOLNIK IVAN, Box 273, South Fork, Pa.
ZOLER ALOJZIJ, Box 514, Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse **depise in denar naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravil, edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.**

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

SEJA GLAV. ODBORA S. D. P. Z.
Dne 20. marca 1916.

Navzoči: Fr. Pavlovčič, Jos. Zorko, And. Vidrich, Louis Bavdek, Vil. Sitter, Nick Povše, ter pom. odborniki Jak. Gabrenja, Louis Zalar in John Suhodolnik, ter L. Kveder, član dr. št. 2. —

Predsednik otvori sejo, nakar se prečita zapisnik prejšnje seje ter se sprejme kot je čitan.

Tajnik poroča, da je sporočil sklep glav. odbora S. D. P. Z. ostalim glavnim uradom organizacij, katere so se izrekle za združitev, namreč da S. D. P. Z. želi, da bi se združitvena konvencija vršila v mesecu oktobru mesto v mesecu septembru; prečita tudi odgovor od S. D. P. Z., v katerem se omenja, da se nikakor ne more ukrepati za preložitev zdr. konvencije, pač pa naj se uredi, da se organizacije snidejo, kakor je ukenil pripravljalni odbor. Sledi obširno razmotrivanje glede ukrepov za združitev in ker je čas prekratek, da bi se nadalje ukrepalo o združitvi pred konvencijo S. D. P. Z., katera se ima vršiti dne 2. maja, se glavni odbor strinja s predlogom, da naj o tem odločujejo zastopniki društev (delegatje).

Tajnik poroča, da je sklep zadnje konvencije, da se prihodnja konvencija snide prvi pondeljek v mesecu majniku; ker se je pa prezrlo to, da je ravno na isti dan 1. majnik, delavski praznik, je razposlal društvom ozir. delegatom poročilo, da se konvencija prične dne 2. majnika.

Preds. pojasni, da je zelo kratek čas do prihodnje konvencije, vsled tega je nujno potrebno, da se preskrbi za prostore za zborovanje; mnenja je, da naj se izvoli par gl. odbornikov, kateri naj imajo dolžnost vse potrebno preskrbeti; obenem priporoča društvom št. 56. in 69., da ta dva društva po možnosti pomagata za preskrbo za prihodnjo konvencijo.

Kot pooblaščenca za preskrbo za konvenčne prostore sta izvoljena br. Vil. Sitter in Nick Povše.

Sklep, da se nabavijo posebni znaki za delegate in glav. odbornike, da se morejo spoznati na kolodvorih, se sprejme.

Sklene se, da se da gl. tajniku pomoč za mesec april, katero plača Zveza. Pomoč se da zategatelj, ker je veliko dela, da se izgotovi vse, kar je treba do konvencije, kakor tudi za časa zamude ob priliki pregledovanja računov od aktuarja.

Ker se vrši konvencija Slov. podp. in penzijske družbe v mestu Johnstown, Pa., se sklene, da se izvolita dva odborника, katera imata izročiti pozdrav in čestitko glav. in pom. odbora S. D. P. Z.; v to svrho se izvolita br. Pavlovčič in Vil. Sitter.

Br. Suhodolnik vpraša za vzrok, zakaj da še niso računi izšli v Proletarcu; tajnik poroča, da računi izidejo v kratkem, ker so odposlani v tisk.

Br. Suhodolnik vpraša, čemu da se je razpisal povišek mesečnine po 50 ct. na vsakega člana. Br. tajnik poroča, da je bilo pomotoma po 50 ct. razpisano, mesto po 25 ct., ter hoče takoj sporočiti vsem društvom, da je povišek le 25 ct. mesečno, da se tako nedostatek popravi.

Brat Sitter poroča, da je prejel različne pritožbe, ker je pa čas kratek do konvencije, jih bo vse predložil na prihodnji konvenciji; pritožbe se nanašajo na neredno poslovanje.

Brat Vidrich se pritožuje glede obrekovanja nekaterih sobratov pri društvu; sklene se, da pride zadeva prihodnjič na vrsto.

Predsednik zaključi sejo ob 4 pop.

Andrej Vidrich,
začasni zapisnikar.

Utrinki.

Ameriški jeklarski trust je imel lani za 168,268,656 dolarjev več dohodkov kakor predlanskem. To je tista prosperiteta, ki jo opevajo kapitalistični listi.

•

Iz Kodanja poročajo, da je bil general Šuvalov, doslej intendant vojnega ministrstva, imenovan za generalnega intendanta ruske vojske. Baje gre za temeljito reformo vse ruske intendature. — Kdo ve, če se bo sedaj manj kradlo?

•

Statistika izvoza kaže, da je bilo iz Zedinjenih držav odposlanih od začetka vojne zaveznikom nad 500,000 konj v vrednosti $125,000,000. Pretečeno leto je bilo odposlanih 440,000 konj. Povprečna vrednost konj je znašala leta 1914 $240, katera svota pa je padla novembra pretečenega leta na $207.

•

Nemčija je Portugalski napovedala vojno, in sedaj je priklipsala Avstrija za njo in izjavila, da je tudi ona **v vojnem stanju s Portugalsko.** Turčija in Bolgarska molčita. Portugalska je trinajsta država, ki je stopila v vojno, in stare babe — v krilih in v hlačah — imajo zdaj obilo prilike, da ugibajo, kaj pomeni v tem slučaju številka trinajst.

•

Od začetka vojne so newyorške banke posodile okrog 80 miljonov dolarjev v Argentinijo. Dočim so Zedinjene države leta 1914. eksportirale v Argentinijo blaga za 27 miljonov dolarjev, je znašal ta izvoz lani že 53 miljonov, uvoz iz Argentinije pa je poskočil od 56 na 95 miljonov. Svetovna finančna centrala prehaja v New York in evropske države, zlasti Nemčija in Anglija bosta skupno debelo gledali to posledico vojne.

•

Francoski senator Jenovrier je naznanil v senatni debati, da je **800,000 francoskih otrok izgubilo očete** na bojiščih. To je za deset odstotkov več nego znaša poprečno število porodov. Jenovrier ceni, da bo polovica otrok na Francoskem vzgojena brez očetovskega vpliva in bo morala država skrbeti za njihovo vzgojo. Doslej smo vedno le slišali, da ruši socializem obitelj.

•

Vse češke socialistične liste v Avstriji je cesarsko kraljevska **habsburška vlada zatrla.** Najznačilnejše je to, da ne pove vlada na vsa vprašanja razlogov, zakaj je to storila. Uganejo se seveda razlogi lahko. Vojna služi reakciji, zato ne trpi vlada, ki jo vodi, ničesar, kar služi svobodi. Niti cenzura ji ne zadostuje več, ampak kar zatirati mora. Zdi se, da je zadela enaka usoda tudi "Delavca" v Ljubljani, ker ga že nekoliko mesecev ne dobimo.

Socializem, pacifizem in sorodno.

(Nadaljevanje s 5. strani.)

dustriji, še pomnožuje take stike. Mišljenje naprednejših delavcev se prenaša v najbolj oddaljene kraje, preko vse dežele se razprede mreža enakih idej, razreden duh postaja splošen, nacionalen, svetoven, univerzalen.

In proletariat, izpreminjajoč se iz raztresenih posameznikov, pa iz raztresenih kosov boljinbolj v kompakten razred, postaja že v kapitalistični družbi činitelj, ki dobiva večinveč vpliva na določanje razvojne smeri, na soodločevanje v sedanji in na pripravljanje bodoče družbe.

EVOLUCIJA PROLETARIATA.

Tudi ta proces potrebuje časa. Kakor embrio v materinem životu, tako se tudi proletariat v telesu kapitalistične družbe polagoma, stopnjema razvija, dokler ne dozori popolnoma. V začetku je nekaj nedoločenega in nihče ne ve, če bo sploh kaj iz tega in kaj da bo. Sčasoma se opažajo neke značilne poteze, a še so mogoči raznovrstni plodovi. Šele v daljšem razvoju postanejo znamenja in karakteristika jasna, in naposled se spozna: To bo in tako bo.

Proletariat, ki je v začetku kapitalistične dobe taval po samih zmotah in služil najnasprotnejšim interesom, misleč, da pospešuje svoje, še ni dosegel svoje popolne zrelosti in odločilne moči, ampak toliko je že napredoval na svoji poti, da se njena smer lahko natančno spoznava. Bliža se svoji zrelosti in sposobnosti za zmago.

Pot, po kateri že korakajo njegove predstraže, ni svojevoljno izbrana. Kakor ne dovoljujejo kapitalizmu zakoni izjem, tako jih tudi proletariatu ne dovoljujejo. Razmere določajo tudi njegovo življenje, mišljenje in stremljenje.

Osamljeni proletarec, postavljen v nove razmere kapitalistične industrije, ni mogel hipoma razširiti svojega obzorja in si napraviti strogojasnega pojma o novih prikaznih. Videl je le to, kar mu je bilo najbližje, in le to je vplivalo na njegove misli. Zato so prve pojave strojev spremljevali nezmiselni in brezuspešni punti: Uničevanje strojev, razbijanje mehanizmov, požiganje tovarn. Delavec je videl, da mu jemlje stroj delo. Torej mu je bil sovražnik, in hotel ga je ugonobiti. Saj ni vedel, da je nemogoče uničiti stroj sploh in tehnično znanje, če tudi uniči posamezno mašino. Polzavestno sovraštvo proti novotariji, ki slabša njegov način življenja, je še dolgo pozneje atavistično učinkovalo. V raznih krajih so se energično upirali vpeljavi steklarskih strojev, strojev za izdelovanje cigaret, stavskih strojev v tiskarnah itd. Seveda je bila vsa v to porabljena energija brezuspešna.

Vračali so se spomini na dobe cehov, in mnogo organizacij po starem cehovskem vzoru je nastalo in se je hotelo posluževati starih, preživelih metod, ki niso imele nobenega pomena v novih razmerah.

OD ZMOT DO SPOZNANJA.

Vse take zmote pa niso naposled nič drugega kakor iskanje resnice in prave poti. In ker se razmere ne morejo skrivati, ker so realne, jih je moral prejalislej spoznati tudi proletariat, četudi ne ves naenkrat in četudi je od spoznanja nekaterih do splošnega razumevanja dolga pot.

Na eni strani je kapitalistični razred, na drugi je delavski razred; med obema je nasprotje, ki se ne da izravnati. To nasprotje zahteva boj, boj, ki se bije, naj delavci hočejo ali pa nočejo. Če delavci nočejo, bijejo le kapitalisti. Če delavci hočejo, bijeta oba dela. V prvem slučaju morajo biti delavci tepeni, v drugem je vprašanje, kdo je močnejši. Če imajo delavci dovolj moči, da zmagajo, tedaj se lahko rešijo jarma.

To je bilo veliko spoznanje delavstva; sledilo pa mu je drugo enako veliko spoznanje: Da ima delavstvo v resnici pogoje za zmago.

(Dalje prihodnjič.)

Bestijalnost.

Iz Rma poročajo: Vlade zavezniških držav so dobile dokaze in važne listine, ki bodo v kratkem objavljene in ki dokazujejo, da sta zakrivili Avstrija in Bolgarska strašne zločine v Srbiji in da je bilo tam masakriranje prebivalstva še vse hujše kakor pa v Armeniji.

Kakor kažejo omenjeni dokazi, so sporočili Srbi italijanski vladi in rimskemu papežu, da znaša skupno število poklanih žrtev 700 tisoč ali še več. Poklani so bili baje prebivalci po celih okrožjih in mestih. Avstrijci so baje zaprli v neko cerkev žene, otroke in stare može ter jih poklali z bajoneti ali pa jih zadušili z dušljivimi plini. Te listine dokazujejo baje, da je bilo na ta način zadušenih samo v eni cerkvi v Belgradu tritisoč žena, otrok in starih mož.

Na drugi strani poroča avstrijski vojno tiskovni urad, da so počenjeli Italijani v zasedenih krajih strašne grozovitosti, da sumijo civiliste, moške in ženske, vohunstva, in da jih streljajo kar brez preiskave.

Človeku bi bilo najljubše, če bi mogel zaklicati: Vse skupaj je zlagano!

Pa ne more. Gotovo se ne vodi vojna le s puškami in kanoni, ampak tudi z blatenjem sovražnika. Ampak v vseh teh vesteh o grozodejstvih je le nekaj resnice; in če odbije človek vse, kar bi moglo biti pretiranega, ostane vendar še toliko strašnega, bestialnega, da bi bilo obupati nad človeštvom. In pri tem nič ne odločuje narodnost. Povsod prihaja zverinstvo iz stare, stare dobe zopet na dan, prodira tenko lupino civilizacije in divjaštvo zmaguje nad kulturo.

O Avstriji vemo že davno, da je v Srbiji ravnala kakor hunska tolpa. To je povedala že pred enim letom švicarska komisija Rdečega križa, ki je tam preiskovala s profesorjem dr. Reisom na čelu. In če vemo, kako dela Avstrija doma, se ni čuditi, da dela po razbojniško v tujini.

Marsikaj so nam pripovedovali o divjem značaju kazakov, tudi marsikaj zlaganega. V navadnem življenju so to povsem blagosrčni ljudje, dobri tovariši in veseljaki. Ali kadar je njihovim gospodarjem treba, da zdivjajo, tedaj res zdivjajo in so grozni.

Toda spominjamo se na pisma raznih nemških podčastnikov, ki so bila pisana iz Francije in objavljena v časopisih. To niso bili divji kazaki in doma iz barbarske Rusije, ampak iz kulturne Nemčije. Pa se niso mar bahali, kako so pribijali ranjene Francoze z bajoneti na tla, da so "ljubi domovini prihranili stroške za vzdržavanje vojnih ujetnikov?"

Povsod se gode take grde reči. Klanje, kakršno divja po Evropi, bi bilo nemogoče brez moralne pijanosti, in v takem stanju se izgubi vsako merilo za dobro in zlo. In tako mora vladati bestijalnost.

Klic na pomoč.

Bilo bi, kakor da bi hoteli ponoči delati temo, če bi pripovedovali, da je v stari domovini vsled vojne strašna beda; ravno tako se razume samo po sebi, da je krvava kriza navalila najhujše trpljenje delavskemu razredu.

Slovenske delavske organizacije so zaradi tega osnovale poseben "Podporni sklad", da se pomaga vsaj tam, kjer je beda največja. Obrnile so se s svojo prošnjo tudi do ameriških sodrugov, in odbor nam je poslal sledeči oklic:

Sodrugi! Sodružice!

Strašne rane seka vojna delavskemu razredu. Delavske družine životarijo v bedi in skrbeh za vsakdanji kruh. Očetje in starejši sinovi so že mesece in mesece na bojišču, žene, matere in otroci se pogrezajo čim dlje bolj v revščino. Delavec živi vedno — naj bo vojna ali mir — iz rok v usta. Prihrankov nima, s katerimi bi si pomagal v dnevih brezposelnosti in pomanjkanja. Strokovne organizacije sicer pomagajo, kolikor le morejo, a izčrpati ne smejo svojih skladov, ker jih čakajo ravno po vojni težke naloge. Družine vpoklicanih delavcev dobivajo državno podporo, ki je pa seveda odurjena po razmerah mirnih časov. Ali danes je dosegla draginja tako stopinjo, da so te podpore komaj za kruh. Otroci prezebajo v strganih oblekah, delavski domovi so mrzli, delavske žene žive v obupu, ker nimajo sredstev, da preskrbe svojim otrokom toplo obleko. Ali tudi one delavske družine, katerih očetje so ostali doma in še delajo, žive v pomanjkanju, ker ne narašča njihov zaslužek sorazmerno z vsak dan hujšo draginjo. **Solidarnost proletarcev, ki se je izkazala že neštetokrat, naj pomaga tudi sedaj!**

Slovenski proletarci, slovenske proletarke! V imenu vseh bednih delavskih otrok, mater in družin Vas pozivamo, da prihitite na pomoč! Vemo, da težko utrpite ravno v sedanji draginji, ki pa niti ni še dosegla viška, vsak vinar. Vemo pa tudi, da smo še vsikdar uspešno priklicali Vašo požrtvovalnost in zato ne dvomimo, da se odzovete našemu klicu tudi sedaj, vsak po svoji moči.

Podpisani zastopniki delavskih organizacij so osnovali "Podporni sklad", v katerega naj se stekajo vinarji razredno zavednih slovenskih delavcev in delavk in iz katerega naj dobivajo podpore organizirani delavci in njihove družine.

Konsumno društvo za Ljubljano in okolico je položilo temelj temu skladu z znatnim prispevkom 250 K. da počasti spomin prerano umrlega sodruga Ivana Klemenčiča. Prispevali so še drugi sodrugi, tako da je nabranega okolo 400 K. — Vsak prispevek bomo izkazovali v "Delavcu". Dobrodošel je še tako majhen znesek. Prispevke pošiljajte na naslov:

Alojzija Štebi, Ljubljana, Franca Jožefa cesta štev. 5.

Sodrugi, sodružice! V težkih časih Vas pozivamo v imenu preizkušene razredne delavske solidarnosti, da pomagate lajšati bedo delavskih družin. Ker pa vemo vsi, da nam ne pomaga nihče, če si ne pomagamo sami in ker vemo, da ne smemo izgubiti nikogar iz naših vrst, če hočemo delovati po vojni za naše visoke, plemenite silje, zato Vas kličemo v najtežjih dneh. Prepričani smo, da najdemo odprta srca pri vseh naših sodrugih in sodružicah.

V Ljubljani, 18. januarja 1916.

Josip Kopač, s. r.; **Anton Kristan**, s. r.; **Ivan Mlinar**, s. r., **Viktor Zore**, s. r.; **Josip Zupan**, s. r.

Ameriškim sodrugom, ki morejo, vpoštevajoč ta oklic, kaj pomagati, priporočamo, da pošiljajo svoje prispevke upravništvu "Proletarca", 4008 W. 31. St., Chicago, Ill., ki jih bo od časa do časa z izkazom darovalcev pošiljalo odboru v Ljubljano.

Pomoč, za katero prosijo sodrugi iz starega kraja, je v sedanjih razmerah vse, s čimer je mogoče materijalno pomagati rojakom v nesrečni Evropi. Zategadelj smo prepričani, da bodo sodrugi, katerim je mogoče, radi prispevali, da se pomaga žrtvam monarhističnega in kapitalističnega hudodelstva. Široko morje, ki leži med nami, ne more razdejati čuta solidarnosti zavednih delavcev; ta solidarnost izkaže gotovo tudi sedaj svojo moč.

Stranka

CHIKAŠKE VOLITVE.

Mestne volitve v Chicagi so v torek, 4. aprila, torej danes teden. Slovenske volilce upozarjamo, naj si zabeležijo ta dan, da ga ne prezro.

Socialistični kandidati
za te volitve so sledeči:

Za municipalnega sodnika:
Louis J. Delson.

Za aldermane:

Warda:
1.—Rice Wasbrough.
2.—Arthur E. Halm.
3.—Rowland Shelton.
4.—James Mc Nuty.
5.—Frederick G. Wellman.
7.—Charles H. Foster.
8.—T. J. Wind.
9.—Chas. V. Johnson.
10.—Anton Snirmang.
11.—Joseph Šorna.
12.—Louis Čejka.
13.—G. Franklin.
14.—H. W. Harris.
15.—Wm. E. Rodriguez.
16.—Moses Sahud.
17.—A. B. Wittman.
19.—Ellen Gates Starr.
21.—Chas. N. Andersen.
22.—Carl F. Pardeck.
23.—Hoyt Raymond.
24.—L. W. Hardy.
25.—John I. Sandlberg.
26.—Victor C. Koehler.
27.—Emil Kuhne.
28.—Frank Shiflersmith.
29.—Clarence L. Brooks.
30.—Aaron Henry.
31.—Andrew Camutz.
32.—P. L. Anderson.
33.—W. Edw. Dunn.
34.—Josef Novák.
35.—Fred Ebeling.

SHODI V CHICAGI.

V torek, dne 4. aprila bodo v Chicagi

mestne volitve.

Socialistična stranka se jih seveda udeleži in nastopa pri njih s svojim delavskim programom. Socialistična stranka ne obljubuje, da bo v Chicagi takoj "vpeljan socializem", če zmaga še nekoliko njenih kandidatov. Ona sploh ne obljubuje nič nemogočega. Toda kolikor več bo socialistov v mestnem svetu, toliko več bo tam ljudske kontrole, toliko več zastopnikov bodo imeli delavski interesi.

Pred volitvami so vse meščanske stranke "ljudstvu prijazne." Vsak kandidat, naj bo demokrat ali republikanec, obljubuje, da bo v zbornici zastopal ves svoj okraj. In kadar pravi "ves okraj", se razume samo ob sebi, da bo zastopal vse sloje tega okraja. Navadno to še posebej naglaša, in rad pove tudi nekoliko ljubeznivih besed delavcem. Vsak kandidat ima ob volitvah srce za delavce in je njih "odkritosrčni prijatelj."

Ali delavci ne potrebujejo mestnih svetnikov, ki bodo zastopali ves okraj in vse sloje. Kdor obljubuje delavcem, kaj takega, gotovo ne bo zastopal njihovih interesov. Kajti vseh slojev ne more zastopati nihče; med razredi sedanje družbe so nasprotja; kdor zastopa interese kapitalistov, jih mora zastopati proti delavstvu; kdor hoče storiti kaj dobrega za delavstvo, mora biti pripravljen na boj proti kapitalizmu.

Delavec, ki pozna svoj položaj v družbi, ne more biti trenotek dvomiti, da greši zoper sebe in zoper svoj razred, če odda svoj glas kateremukoli kapitalističnemu kandidatu.

Ali med delavci jih je še mnogo, ki so se tako malo zanimali za javno življenje, da ne poznajo ne interesov svojega razreda, ne pomena volitev. Zato je naloga zavednih tovarišev, da jih dramijo povsod, kjer pridejo mednje in agitirajo, kajti z vsakim glasom, ki ga na ta način pridobe, povečajo moč stranke.

V chicaškem mestnem svetu sta bilo doslej 2 socialista. In že so se seje mestnega sveta zadnje leto radikalno razlikovale od vseh prejšnjih. V mestni zbornici se je moralo govoriti o delavskih interesih, priznavati so se morale pravice štrajkarjev; preprečili so se importi celih skebskih regimentov; v mestno gospodarstvo se je posvetilo, kakor še nikoli prej ne; odbijali so se napadi mračnjakov na šolstvo. In čim več bo socialističnih zastopnikov v zbornici, tembolj se bo moral mestni svet

baviti s takimi vprašanji, tem več se bo tudi doseglo za delavstvo.

3. warda: Sreda, 29. marca ob 8 zvečer, Drexel Hall, 40. St. in Cottage Grove Ave. Govorniki Robert H. Howe, Bernard Mc Mahon in kandidat Rowland Shelton. Republikanski in demokratski kandidat je povabljen.

15. warda: Četrtek, 30. marca ob 8 zvečer, Wells School, Ashland Ave. in Walton St.

Petek, 31. marca ob 8 zvečer, Old Style Inn, California Ave. in Division Street.

Petek, 31. marca ob 8 zvečer West Side Hall, Augusta in Paulina Sts.

Nedelja, 2. aprila, ob ½8 zvečer, Sabin School, Hirsch in Leavitt Sts.

23. warda: Petek, 31. marca ob 8 zvečer, Haller High School, Orchard in Center Sts. Govorniki za 21., 22. in 23. wardo.

24. warda: Petek, 31. marca ob 8. zvečer, Prescott School, Ashland in Wrightwood Aves. Govorniki Jos. M. Mason, George Koop, Anthony P. Lessner in kandidat L. W. Hardy.

33. in 35 warda: Sreda, 29. marca ob 8 zvečer, Court Hall, North in Keystone Aves. Govorniki Carl D. Thompson, Cristian M. Madsen, kandidata Wm. E. Dunn in Fred Ebeling.

10. warda: Četrtek, 30 marca ob 8 zvečer v Clark School, 1310 S. Ashland Ave.

Pondeljek, 3. aprila ob 8 zvečer v Pilsen Auditorium, Blue Island Ave. in 18. St.

34 warda: Četrtek, 30. marca ob 8 zvečer v dvorani Sokola Havlíčeka-Tyrš. Govorniki alderman Rodriguez, kandidat Josef Novak, sodružica Paterova in drugi.

ZA 34. WARDO!

Kandidat za aldermana v 34. wardi je sodrug Josef Novak, tajnik češke socialistične zveze v Ameriki. Sodrug Novak je dobro znan v tem okraju, kjer živi že mnogo let, in če stori vsak sodrug v wardi svojo dolžnost, je lahko izvoljen. Delavstvu bi bilo to le na korist, kajti Novak spada med sodruge, ki razumejo socializem do korenin. Ker je sa mizkusil vse krize in težave delavca, je najbolj poklican, da zastopa delavce. — V četrtek govori sodrug Novak na shodu v dvorani Sokola Havlíček-Tyrš na Lawndale Ave. med 26. in 27. ulico.

POZIV ZA MIROVNE DEMONSTRACIJE.

Vsem organizacijam in članom Socialistične stranke v Ameriki!

Vsako uro se navidezno bolj bližamo robu vojne. Prisiljeni smo na vse načine, da se pripravljamo za neizogibno. Blaznost je pograbila ameriško ljudsko, kakor da bi nas morala vse pahniti v tolmun.

V zborniei poslancev je Meyer London vložil resolucijo za pospešitev miru. Za to resolucijo je potrebna podpora vsakega delavca, vsakega socialista.

Socialistične organizacije po vsej deželi se pozivajo, naj prirede javne shode, da zahtevajo sprejem mirovne resolucije, ki predlaga, da naj skliče predsednik konferenco nevtralnih dežel za pospešitev miru

Ti shodi naj se prirede 15. in 16 aprila.

Meyer Londonov načrt za mir je edini resni predlog, ki je bil vložen v tem oziru, in ta predlog prihaja od edinega socialističnega kongresnika. Podpreti ga moramo z vso svojo močjo in pozvati vsako organizacijo, ki je odkritosrčno za mir, da pomaga našemu stremljenju.

Na tisoče velikih shodov naj bi se priredilo. Resolucije naj se pošljejo kongresovemu odboru za zunanje zadeve, Washington, D. C., in vsem kongresnikom, da sprejmejo Londonov predlog. To delo se mora izvršiti čim prej in vse socialistične organizacije naj se takoj lotijo priprav.

S soc. pozdravom

Walter Lanfersiek,
eksekutivni tajnik
Socialistične stranke.

Chicago, Ill.

Jugoslovanski socialistični klub št. 1. naznanja, da priredi

SLAVNOST
na predvečer 1. maja

v nedeljo, 30. aprila ob 2. popoldne v Hoerberjevi dvorani, 2135 Blue Island Ave., med 21. in 22. ulico.

Na programu so med drugim sledeče točke:

Etbin Kristan: Kresovi gore; deklamira Joe Zavrtnik mlajši.

Predstava: Kato Vranković, drama v treh dejanjih, spisal Etbin Kristan, založila "Matica Slovenska", prvič uprizorjeno v slovenskem deželnem gledališču v Ljubljani leta 1909.

Nagovor o pomenu prvega maja.

Glasbene točke.

Potem sledi prosta zabava s plesom.

Priprave za to slavnost so v polnem tiru in dajejo jamstvo, da se bo v vsakem oziru izvršila na popolno zadovoljnost gostov. Zato vabi klub slovensko in jugoslovansko občinstvo iz Chicaga in okolice, naj se udeleži slavnosti, kjer ga pričakuje nevsakdanji užitek, v čim večjem številu.

Vstopnina znaša za prve sedeže 50c., za druge sedeže 35c., za tretje sedeže 25c. za osebo. Za točno in dobro postrežbo v vsakem oziru bo skrbel

ODBOR.

Cleveland, O.

Slovenski socialistični klub št. 27. priredi dne 4. junija t. l. piknik na Louis Recherjevih farmah v Euclid, Ohio.

Vse natančnejše bo pravočasno objavljeno.

Veselični odbor.

Ambridge, Pa.

Jugosl. soc. združenje br. 78 ima svoj redni mesečni sestanek v nedeljo, 2. aprila t. l. ob 7. zvečer v svojih novih prostorih na št. 300, First St., v dvorani S. J. Skapek. Ker je sestanek važen, je potrebno, da so vsi člani navzoči. Vabimo tudi svoje simpatičarje, da se nam pridružijo in pridejo na to sejo.

S soc. pozdravom

P. Obradovich, tajnik.

Milwaukee, Wis.

Slovenskim sodrugom!

"Slovenija" pravi v 10. številki, da sem jaz "cokla napredku". Ne bom se zaradi tega prepiral s "Slovenijo", ker je škoda Proletarčevega prostora za to. Ali omenjeni list vprašuje, kakšna je bila naša naselbina pred tremi leti. Vse res! Pred tremi leti je bil tukaj slovenski socialistični klub s 100 člani in "Proletarec" je imel po tri štiri zastopnike v Milwaukee. Vse to je znano tudi brez "Slovenije", in jaz bi sam lahko vprašal: Kje so zdaj tisti socialisti?

Za nekatere dobro vemo, kje da so. Iskati jih moramo tam, kjer je vsega, le socializma ne. Ni pa mogoče, da so kar vsi izgubili svoje prepričanje iz tedanjega časa.

Zato pozivam vse v prostore Združenja br. 9 na 274 Grove Ave. kjer sem vsak večer, zlasti pa vsak petek. Tistim, ki jih to zanima, lahko pokažem statistiko Proletarčevih naročnikov pred tremi leti in današnjo statistiko. Potem se lahko pogovorimo o "Programu in veri".

S tistimi, ki jim je socializem res pri srcu in ki čutijo kot razredno zavedni delavci, se pa lahko pametno pomenimo, kako bi si zopet ustanovili svojo organizacijo, brez katere je posameznik kakor pero na vetru. Slovenski sodrugi, ki so še vedno pravi socialisti, naj se ozro, kako se vse giblje vpričo bližajočih se volitev, pa naj se resno vprašajo, če jih ne boli srce, da se o Slovencih v socialistični stranki takorekoč nič ne ve. In letos imamo še nacionalne volitve. Ali bodo tudi tukaj stali ob strani, da ne bo o Slovencih niti slišati?

Pridite torej, da se zmenimo o stvari, ki je skupna vsemu delavstvu! Tu ne more biti potem nihče "cokla napredka", zakaj v socialistični stranki ne odločujem ne jaz ne noben posameznik, ampak večina. Napravite si to večino!

Na svidenje!

T. M. Stepich.

NEDELJSKA SOCIALISTIČNA ŠOLA.

Milwaukee, Wis.

V nedeljo, dne 19. marca se je otvorila v prostorih Združenja br. na 274 Grove St. nedeljska socialistična šola (Socialist Sunday School) in se nadaljuje vsako nedeljo. Pouk se pričenja ob 9. dopoldne. Učitelj je sodrug Kendrick Stedd

Sodruge in rojake, posebno one na South Side, opozarjamo, naj pripeljejo svoje otroke, ki so v šolski starosti, v to šolo, kjer se sprejemajo brez razlike vere in spola. Ta šola je izvrstna priprava za otroke, ki dobe v njej potrebno podlago, da bodo, kadar odrastejo, bolje sposobni za boj proti kapitalističnemu sistemu. Pouk je brezplačen in starši šolarjev imajo prost pristop.

Za šolski odbor

Thomas Stepich.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Chisholm, Minn.: Vaš dopis pride prihodnjič.

San Francisco, Cal.: Tudi Vaš dopis objavim prihodnjič. Kakor sami lahko presodite, je Proletarec zelo na tesnem s prostorom. Celo uredniške reči moram odlašati. Prosim torej malo potrpljenja.

Washoe, Mont.: Vi bi menda radi natančno vedeli. Ker nimam uradne statistike pri rokah, se moram sam šele informirati. Potem Vam sporočim.

Potovalni zastopnik "Proletarca" po vzhodnih državah je sodrug Frank Podboj. Naprvo bode obiskal Slovence po Pennsylvaniji. Pravico ima nabirati tudi oglase za "Ameriški Družinski Koledar" in zastopati v vseh drugih rečeh, katere se tičejo uprave lista.

Upravništvo.

GRAFT.

V New Yorku so aretirali nekoliko izdelovalcev cigar in cigaret. Kmalu na to so povedali uradniki zveznega zaklada, da je to le predigra, kateri bo sledila obširna vladna akcija proti raznim fabrikantom, prodajalcem in tudi proti nekaterim kupcem, ki so vlado opeharili za velike davčne zneske. Uradniki pravijo, da so take sleparije trajale petindvajset let.

Zakon nalaga na smodke po 75c do 3 dol. davka za tisoč, na cigarete pa po $1.60 do 3.60 za tisoč. S tem, da si niso nabavili pravih ali pa sploh nobenih davčnih znamk, so znali krivci priti do velikih profitov.

Dotod bi bila stvar prepej vsakdanja. Kjer so davki, so vedno tudi ljudje, ki jih ne marajo plačevati in se poslužujejo raznih sredstev, da se izognejo tej neposebno prijetni dolžnosti. Niti Rockefeller, ki ni baš revež, ne mara plačevati, se da tožiti, in naposled vendar ne plača. Nekoliko nenavadno je v tem slučaju le veliko število prizadetih in pa dolga doba sleparij.

Ali še nekaj druzega je poleg, kar dela vso stvar malo bolj zanimivo.

Kako je mogoče, da se je tako dolgo in v takem obsegu sleparilo? . . . Tako so se vprašali tudi vladni funkcionarji, seveda prepozno, in so, iščoči odgovor na to vprašanje, prišli do zaključka, da je bila cela vrsta javnih uradnikov v direktni zvezi s sleparji in jim je kajpada za denar, pomagala. Podkupnina je znašala po 1, 5 do 10 dolarjev na teden; znesek je bil odvisen od tega, s kom so poštenjaki imeli opraviti. Za svojo "plačo" so dobili fabrikanti zagotovilo, da porabijo škatlje s starimi davčnimi trakovi lahko drugič in tretjič; za gotove drage cigare so dobili napačne znamke, in pri obračunu za mesečno izgotovljeno množino smodk pri davkarju so dobili zaščito za svoje nerednične napovedi.

Dne 21. marca so aretirali v Manhattanu 91 oseb, v Brooklynu 24, nekoliko pa v New Jersey. Nekateri izmed njih so bili zelo razburjeni in so dejali, da pojdejo pred veleporoto, kjer razkrijejo ves graft med vladnimi uradniki, s katerim so profitirali miljone. Dokazati hočejo ta graft baje dokumentarično.

V Washingtonu so bile zaradi tega razne konference, izdani so bili novi ukazi za aretacije, tudi v tovarnah, ki imajo po dva miljona smodk v zalogi, in davkarji so konfiscirali blaga za dva miljona dolarjev.

Pravijo, da bo tekom preiskave aretiranih najmanje 150 oseb. Tudi v Pittsburghu in v Philadelphiji se vodijo preiskave in najbrže se razširijo na druga mesta.

To je slika iz kapitalistične družbe. Ena slika izmed neštetih. Graftu sledi graft; če se zatare na eni strani, se pojavi na drugi.

Tukaj je vlada opeharjena za miljone; ker se njene potrebe zaradi takih sleparij ne zmanjšajo, mora iskati drugod dohodke, seveda v ljuskih žepih, in oguljufano je ljudstvo. Goljufano bo pa dalje in dalje, dokler ne bo razumelo, da se morejo take sleparije v sedanji družbi le tedaj omejiti, če ima ljudstvo samo splošno kontrolo, odpraviti pa le tedaj, če se odpravi kapitalistični sistem.

Kdaj bo ljudstvo to razumelo?

Če bi se brigalo za socializem in se ga učilo, bi kmalu spoznalo, da je tako. Tedaj bi pa morda tudi razumelo, da se ne sme dati pri volitvah kakor čreda ovac gnati na volišče, ampak da ne smejo služiti volitve nobenemu drugemu namenu, kakor da dobi ljudstvo samo občino, državo, zvezo in vse javne institucije sploh v svoje roke.

Francoski proračun za drugo četrtletje 1916 zahteva za vojne izdatke 7,800,000,000 frankov. Celokupni izdatki francoske vlade v vojne svrhe od začetka vojne do junija 1916 bodo znašali okrogło 47 miljard frankov.

Mr. Clemens Raducha, 334 Palmer St., Detroit, Mich., je rabil Severovo Zdravilo za obisti in jetra ko je imel obistno neprilike ter nam je pisal: "Bil sem bolan več kot eno leto in pol. Potem sem izvedel o Severovem Zdravilu za obisti in jetra ter sem bil otajšan. Radi tega lahko priporočam to zdravilo vsim, ki trpijo vsled obistnih neprilik."

Kadar vas hrbet boli

iščite vzrok. Mogoče je, da ga povzroča kaka obistna neprilika in zato rabite

Severa's Kidney and Liver Remedy

(Severovo Zdravilo za obisti in jetra) ki vas bo spravilo na pot k zdravju. Rabi se naj v slučajih vnetja obisti ali mehurja, zadrževanja ali puščanja goste vode, oteklih nog in bola v hrbtu katerega povzročajo obistne neprilike in v slučajih zlatenice ali kislega želodca. Izkazalo se je tudi kot zelo uspešno za odpravo močenja postelje pri otrocih.

Zapeka se ponavadi tudi pojavlja med časom obistnih neprilik in da se pomaga zdravljenju, naj se rabi tudi **SEVERA'S BALSAM OF LIFE** [Severov Življenski Balzam] kateri je že večkrat izkazal svojo vrednost v zvezi s Severovim Zdravilom za obisti in jetra.

Cena Severovega Zdravila za obisti in jetra: 50c a $1.00.
Cena Severovega Življenskega Balzama: 75c.

Vprašajte vašega lekarnarja za Severove Pripravke. Ako vas ne more založiti, naročite jih od nas.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

Izvirno potrdilo
(ORIGINAL RECEIPT)

ki nam ga pošlje poštni urad iz starega kraja, priča vsakemu, da je denar poslan naslovniku, bil izplačan. Potrdilo je podpisano od osebe, ki ste ji poslali denar in ko ga mi dobimo sem, ga hranimo za to, da se lahko vsak pošiljalec sam prepriča o prejemu poslane vsote.

Cene po dnevnem kurzu.

ZA DENAR JAMČIMO V VSAKEM SLUČAJU!

Prebitek in glavnica $669,672.99 Hranilne vloge $4,687,208.83

Pišite nam v vašem materinskem jeziku na

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, CHICAGO, ILLIONOIS.

KONEC MONARHIJE.

Nekaj časa je bilo z Juanšikajem tako, da ni mogel nihče prav reči, kaj da je. Za netopirja pravijo, da ni ne tič ne miš. O dvoživkah so bili ljudje včasi v mučnih dvomih, ker jim ni šlo v glavo, da je ena in ista žival, ki živi na suhem in v vodi. Ali vse take uganke rešuje prirodoslovje.

Z Juanšikajem je bilo teže. Bil je predsednik republike in cesar obenem, pa vendar ni bil ne predsednik ne cesar.

Republika je bila preklicana, monarhija napovedana. Pa so prišli k Juanšikaju zastopniki zaveznikov, in so mu svetovali, naj odgodi to reč. Kitajci se znajo puntati, in revolucija je le nekaj nerodnega za vladajoče. Tako je z njo kakor z ognjem. Kje gori najprej, že lahko vidiš; ali kaj se morda še vname, uganeš težko. Tudi če se gasi, je ogenj včasi močnejši od vode.

Če bi mogel Juanšikaj garantirati, da ostane revolucija v njegovi deželi, bi mu mikado, car in king že privoščili krono. Ampak . . . . v svoji državi nima noben vladar rad takih homatij, zlasti ne v časih, kakršni so sedanji.

Juanšikaj si je pa mislil: Če ne postanem cesar danes, imam pojutršnjem še manj upanja. Pa je odgovoril, da zahteva ljudska volja monarhijo.

Zastopniki velesil so prišli še enkrat in so govorili jasneje. Tedaj je Juanšikaj dejal, da si bo premislil stvar. Od tistega časa je z enim bedrom sedel na tronu, z drugo nogo je pa stal v republiki. Bil je imenovan cesar, ampak nekronan cesar. Kadar je kazalo, je vlada izjavljala, da je monarhija ustanovljena; kadar se to ni zdelo priporočljivo, je pa naglašala, da napravi po kitajskih šegah šele kronanje cesarja.

Ampak revolucijonarji na jugu se niso dali vleči za nos. Vedeli so, da bodo v Pekingu bolje razumeli, če se govori s puško kakor s peresom. Pograbili so za orožje. Iz južnih pokrajin so prihajale vesti o bojih. Iz Pekinga so brzojavljali, da ni nič. Nova poročila so govorila o novih spopadih; naposled so v Pekingu priznali, da je nekaj izgredov, ampak vladna vojska bo vse uravnala. Potem so poročali o nekih vladnih zmagah.

Revolucionarji se pa niso zmenili za zmage na papirju, temveč so korakali dalje. In zdi se, da so dobro korakali.

Iz Pekinga prihaja namreč novo poročilo: Juanšikaj je izjavil, da odlaga cesarsko dostojanstvo in se vrača na mesto predsednika republike. Upori se ga prepričali, da ne soglaša vse ljudstvo z ustanovitvijo monarhije.

To bi bil sicer Juanšikaj lahko že vsaj nekako ob novem letu spoznal. Kajti revolucionarno gibanje se je pričelo že lani. Ampak Juanšikaj najbrže tudi sedaj ne bi tako spoštoval ljudske volje, če bi imel kaj več upanja, da premaga revolucijo.

Ljudstvo ne mara cesarja. Ali če bi se dalo ljudstvo ugnati v kozji rog, se cesar ne bi zmenil za njegovo voljo.

Monarhija na Kitajskem je torej zopet shranjena v muzej. In Juanšikaj se je sam imenoval vnovič za predsednika republike. Če bodo revolucionarji s tem zadovoljni in če je revolucija tako končana kakor monarhija, je pa drugo vprašanje. Izmed tistih, ki so šli za obrambo republike v boj, bo menda dosti takih, ki ne zaupajo Juanšikaju ne kot cesarju ne kot predsedniku.

Po poročilu vladnega oddelka za delo je bilo meseca januarja v Zedinjenih državah **117 stavk in izporov.** Prizadetih je bilo 140.000 delavcev. Največ stavk je bilo v kovinarski industriji. V krojaški obrti je bilo 20, v stavbinski pa 16 stavk. Največ štrajkov je bilo v državi New York, namreč 29, v Pensylvaniji pa 28. Večina sporov se je končala s poravnavo.

Vabilo na predmajniško veselico

katero priredi Jugoslovanski Socialistični Klub štev. 1 v Chicagi, Ill.
v nedeljo, 30. aprila 1916.

V HOERBERJEVI DVORANI
2135 Blue Island Ave. med 21. in 22. ulico.

SPORED:
1. Godba. 2. E. Kristan: Kresovi gore, deklamira Joe Zavertnik ml. 3. Godba. 4. Predstava:

KATO VRANKOVIĆ,
drama v 3 dejanjih, spisal Etbin Kristan, igrajo člani kluba s prijaznim sodelovanjem diletantov.

5. Godba. 6. Nagovor o pomenu delavskega praznika. 7. Ples in prosta zabava.

ZAČETEK OB 2 POPOLDNE.

Vstopnina: Za prve sedeže 50c., za druge sedeže 35c., za tretje sedeže 25c. Za dobro in točno postrežbo skrbi

ODBOR.

NOVA IZBIRA, NOVE CENE!

Za ure, verižice, prstane, ter raznovrstno zlatnino in srebrnino, obrnite se name. Prodajam tudi Columbia grafofone in slovenske, ter drugojezične plošče. Pišite po cenik!

ANTON J. TERBOVEC,
P. O. Box 1 Cicero, Ill.

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane $1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E Ohio St., Chicago, Ill.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salun
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, W
Telefon 1199

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizo cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska štev.: 224 m.

Dr. Richter's Pain Expeller
za revmatične bolečine, za bolečine otrpnelosti sklepov in mišic.
Pravi se dobi le v zavitku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavitku naše tržne znamke s Sidro.
25 in 50 centov v vseh lekarnah, ali pa naročite si naravnost od
F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington Street,
New York, N. Y.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET,
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage živeči bolniki naj pišejo slovensko.

J. A. FISCHER
Buffet
Ima na razpolago vsakovrstno pivo, vino, smodke, i. t. d.
Izvrstni prostor za okrepčilo.
2700 W. 26th St., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 1761

Socialistične slike in karte.

"Piramida kapitalizma", s slovenskim, hrvatskim in angleškim napisom.
"Drevo vsega hudega" s slovenskim napisom.
"Zadnji štrajk" s hrvatskim napisom.
"Prohibition Dope" s angleškim napisom.
Cene slikam so 1 komad 15c; 1 tucat $1; 100 komadov $7.00.
Cene kartam: 1 komad 2c! 1 tucat 15c, 100 komadov 70c.
Poštnino plačamo mi za vse kraje sveta.
INTERNATIONAL PUB. CO.
1311 E. 6th St., Cleveland, Ohio.

MODERNA KNIGOVEZNICA.
Okusno, hitro in trpežno delo za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.
BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave., Chicago, Ill.
(Adver.)

Glasilo hrvatskih in srbskih socialistov v Ameriki je "Radnička Straža." Izhaja tedensko na osmih straneh in stane $2.00 za celo leto. Naslov: 1944 So. Racine Av., Chicago Ill.

ILUZIJE.

Pred kratkim je bilo vse ameriško časopisje polno vesti, da je Nemčija pripravljena skleniti mir, in listi so tudi že objavljali Viljemove pogoje. Mi smo bili neverujoči Tomaži in smo to tudi povedali. Ni bilo treba dolgo čakati, pa smo dobili potrdilo, da smo imeli prav. Državni oddelek je kategorično zanikal vse take vesti in izjavil: —

"Prvič, Nemčija ni namignila Združenim državam, da je čas že zrel za mirovna pogajanja, niti ni omenila, da je sedanji čas pripraven zato, da Združene države obnove svoje prijazno posredovanje.

"Drugič, Združene države niso bile obveščene, da je bil ameriški poslanik na Dunaju naprošen, naj odloži svoje nameravane počitnice radi bližnjih mirovnih pogajanj."

Seveda objavljajo listi sedaj tudi te izjave. Pa vendar bi lahko stavili svoje glave, da ne bo dolgo trajalo, pa bodo vsi listi zopet polni takih mirovnih prerokovanj. Nekaj je tega seveda kriva želja po senzaciji. Drugo je pa to, da sodijo ljudje večinoma vse po svoji glavi. Evropska vojna je bila od začetka velikansko hudodelstvo, sedaj pa prehaja že v največjo blaznost. In pameten človek v Ameriki si misli: Če bi bil jaz v Evropi im bi tam odločeval, ki končal vojno.

Ali tako mišljenje ni doseglo nikdar nič drugega kakor razočaranje. To, kar delajo drugi, se mora presojati po njihovih glavah, če se hoče priti do kakšnega pravilnega sklepa. Zato se mora človek truditi, da jih razume in da se vživi v njihovo mišljenje, pa naj bo še bolj napačno in nespametno.

Delavec bi tudi lahko dejal: Če bi bil jaz na kapitalistovem mestu, bi dal delavcem boljše plače. Ali največjo napako bi storili delavci, če bi se dali zavajati od takih misli. Kapitalisti imajo svoje glave, in njihovo mišljenje diktirajo njihovi interesi. To morajo delavci razumeti, tedaj ne bodo nikdar pričakovali dobrot, ki ne pridejo in ne bodo tratili časa s fantaziranjem, temveč se bodo pripravili za neizogibni boj.

In tako je z vsem. V rečeh, o katerih odločuje Viljem, je treba razumeti Viljema. Kjer je imperializem, in kjer ravna kapitalizem, je treba razumeti kapitalizem. Le na ta način se more človek varovati zapeljivih iluzij in hudih presenečenj.

V Londonu so dobili poročilo, da so neznanci uprizorili na bolgarskega ministrskega predsednika **Radoslavova atentat,** ki se pa ni obnesel. Atentatorjem so baje na sledu.

Toliko vesti o zarotah in atentatih, to že nekaj pomeni.

Kitajska pokrajina Kvansi je **razglasila svojo neodvisnost** dne 15. marca ter se pridružila pokrajinam Junan in Kvejčov v revoluciji. Neka vest, ki je datirana dne 27. v Čengtu, prestolici šečuenske pokrajine, pravi, da je med ondotnim prebivalstvom v šečuenski provinci veliko nezavoljstvo s predsednikom Juanšikajem in da je na strani revolucionarjev, ki so se uprli v Junanu. Izbruhnilo je že nekaj manjših uporov, ki pa so bili zatrti. V Šečuenu je baje vse polno roparskih drhali. Oropali so že mnogo krajev ter požgali, kar jim je prišlo pod roke. — V pokrajini Kvang-Tung se je pa uprlo 5000 kitajskih vladnih vojakov in se pridružilo revolucionarjem. Zdaj nameravajo vsi skupaj napasti mesto Kanton. Če to mesto pade upajo, da bo osnoval dr. Sunjatsen neodvisno vlado.

Vojaškega upora se boje v bolgarskih uradnih krogih, ker so se baje častniki in vojaki v armadi **naveličali vojne.** To je verjetno. Znano pa ni, ali je kakšna zveza med nemirom v armadi in zaroto, ki je imela namen umoriti kraljevsko rodbino.

Pariški "Figaro" zagotavlja resničnost sledeče vesti: "Nemške družine, ki izgube kakega svojca na bojiščih, dobivajo poleg uradnega obvestila še posebno karto s sledečo vsebino: "Prisegam, da nisem želel te vojne. Z vami delim žalost!" — Te karte so baje podpisane od nemškega cesarja. Če je stvar resnična, tedaj kaže, da je kajzer velik hinavec, pa tudi, da ima strah pred mnenjem ljudstva.

EJ, ŽE VEMO, TEDDY!

Glasoviti, junaški in učeni Teddy Roosevelt je bil v južni Ameriki, in kadar naš colonel potuje, mora kaj odkriti. Kaj znanstvenega seveda, kajti Teddy je velik učenjak. Katera stroka vede je njegova specialiteta? Vse!!! On je geolog, botanik, mineralog, folklorist, geograf, orograf, hidrograf, filozof, razun tega lovec, žurnalist, bivši prezident in zopet predsedniški kandidat. Odkril je že reko, o kateri drugi učenjaki trdijo, da je sploh ni. V južni Ameriki je odkril tudi neznanega ptiča.

Colonel Roosevelt je odkril novega ptiča! To je seveda važen dogodek za ornitologijo in postane lahko važen še za nekatere druge panoge znanosti. Treba je dognati, v katero vrsto in rodovino spada; morda je kakšno prehodno pleme, morda ima kakšen poseben pomen za evolucijsko teorijo. Na vsak način je tako odkritje važna reč.

Namreč — kadar je odkritje. Ali Teddy je imel malo smolo v tem, da je odkril nekaj, kar je znanost pred njim in brez njega že poznala. Profesor Charles B. Cory, kurator zoološkega oddelka v chicaškem Field muzeju, naznanja, da je bil tak guacharo, ki mu pravijo tudi oil bird, več kot leto dni napažen v imenovanem chicaškem muzeju in da znanosti sploh ni neznan. Odkril ga je namreč že Humboldt, in njegovo znanstveno ime je "steatornis carpipensis." Angleži mu pravijo oil bird (oljnati ptič), ker je nenavadno tolst, in domačini dobivajo od njegovega trupla mnogo olja. Spada med nočne ptiče in se hrani z orehi. Vse to je vedela znanost, katero je hotel Teddy obogatiti. In bi jo bil, če ne bi bil prišel prepozno.

Na svojem povratku z juga je Roosevelt izjavil, da bo takoj, ko stopi zopet na ameriška tla, naznanil svojo ponovno kandidaturo za predsedniške volitve v jeseni. Če le ne pride tudi tam prepozno! Zdi se, da so za Teddyja "tempi passati."

Žensko delo.

Da je treba ženske spoštovati, ve vsak omikan Amerikanec, tudi če je njegova omika le navidezna. Ali to velja le v teoriji. V praksi je ženska predmet tem večjega izkoriščanja, čim bolj se razvija kapitalizem.

Urad za delavsko statistiko je zopet enkrat ugotovil, da je v tej deželi zaposlenih na tisoče deklet, ki dobivajo manj kot šest dolarjev tedenske plače, "premalo, da bi se mogle dostojno preživeti ženske, ki so navezane edino na svoj zaslužek". Nekateri kapitalistični listi opravičujejo zopet to izkoriščanje, češ da ni večina teh žensk in deklet navezanih izključno le na svoj zaslužek, temveč da jih podpirajo starši s tem, da jim dajejo stanovanje in hrano. V nekaterih slučajih bo to že res. Ali kaj je to mar podjetniku? Kolikor nam je znano, niso tovarne in departmentne trgovine dobrodelni zavodi, in še nikdar nismo slišali, da bi tak podjetnik, ki plača malo pri starših živečemu deklету, zaradi tega plačal več ženski, ki mora vzdržavati ne le sebe popolnoma, ampak pogosto še celo vrsto drugih ljudi.

Ženska daje podjetniku svoje delo, in njega prav nič ne brigajo njene privatne razmere Njegova dolžnost je, da ji plača delo po tem, kolikor je vredno. Če bi obveljalo načelo, da se plače lahko ravnajo po osebnih razmerah, bi začeli kapitalisti kmalu trgati mezde, češ ta je podedoval par dolarjev, ta si je pa nekoliko centov prihranil in ni sedaj odvisen od dnevnega zaslužka.

Tistih delavk, ki imajo vse pri starših, je pač najmanje; gospodična, ki ima vsega dovolj, gre rajši poleti igrat golf, pozimi pa na drsališče, kakor v tovarno. Katera pa gre delat, je potrebna zaslužka, tudi če ima starše doma; kapitalizem, ki je najbrže izkoriščal že starše, misli, da mu daje to moralno pravico, da izkorišča zdaj tudi otroke.

Ali zoper vse to ne pomaga nič druzega, kakor dobra organizacija, strokovna in politična. Zakaj v tovarni in v parlamentu se mora voditi boj zoper tako izkoriščanje.

Guverner v strahu.

Governer v Utah, William Spry, je prejel več pisem z grožnjo, da bo na njem maščevan umor Hillstroma. Nekaj pisem je bilo baje oddanih v Chicagu, in v vsakem pismu se mu poroča, da odbije njegova zadnja ura, čim dobi karto z naslikanim asom. V petek je dobil Spryjev tajnik v roke tako karto v pismu, naslovljenem na governerja, ter takoj obvestil zvezno tajno policijo, ki se trudi, da bi dobila odpošiljatelja. Spry se mudi sedaj v New Yorku. Vsa stvar pa diši zelo po "joku".

Ogromen požar.

V Parizu, Texas, je bilo trideset blokov trgovinskih poslopij in stanovališč, skoro vseh v tem mestu, dne 21. marca v razvalinah vsled požara, ki je razdeval mesto vso noč. Zjutraj je še gorelo, ali nadaljnje razširjanje plamenov je bilo ubranjeno. Skupna škoda je precenjena na približno $2,000,000. Samo petnajst od 140 trgovinskih poslopij v mestu še stoji.

Bryan za Wilsona.

V Lincolnu, Neb., je imel bivši državni tajnik Wm. J. Bryan govor, v katerem je dejal, da bi bil zelo zadovoljen, če bi bil zopet izvoljen Wilson za predsednika. Ob koncu svojega govora je izjavil, da bo sedanji predsednik na konveneiji v St. Louisu edini kandidat za predsedniške volitve.

Demokratje si sedaj lahko belijo glave, kaj to pomeni. Nam se pa zdi, da bi bil Bryan še bolj zadovoljen, če bi mr. Wm. J. Byran postal predsednik. Ampak — grozdje je menda kisle.

Kapitalistični profiti.

Chicaška Telephone Company izkazuje za pretekło leto skupnih dohodkov $239,909,649 ali $14,000,000 več kot leta 1914. Vrednosti izkazuje poročilo $1,057,907,000, torej se je pomnožila za $38,000,000 v dvanajstih mesecih. Dividend se je v pretečenem letu izplačalo $32,897,065. V istem času se je pomnožilo število telefonov za 502,228 in ima družba danes poslujočih telefonov 9,151,221. Poprečno zasluži družba mesečno $20,000,000.

Deportirani Mehikanci.

Mehikanci, ki se nahajajo sedaj na tej strani meje v Združenih državah ter napadajo Združene države v pisanju ali govorjenju, ker so prekoračile ameriške čete mehiško mejo, bodo deportirani. Naznanjeno je bilo, da vlada Združenih držav nikakor ne trpi, da bi imela tukaj kake mehiške intrigante. Izročila jih bo mehiškim oblastim in tam bodo bržčas ustreljeni od svojih sovražnikov. Kar je zelo človekoljubno . . . . .

Delavske nesreče.

Iz Harrisburga, Pa., poročajo, da je bilo v prvih 16 dneh v februarju ranjenih v industrijah po Pennsylvaniji 13,027 delavcev; največje število ranjenih delavcev v enem dnevu znaša 1,190. V tem času je bilo ubitih 92 delavcev. V januarju se je ponesrečilo 13,465 delavcev, med temi 129 smrtno.

Zvišane mezde.

4000 uslužbencev pri Macbeth Evans Glass Co. dobi 3. aprila desetodstotno zvišanje plače. Družba ima svoje tovarne v Pittsburghu in Charleroi, Pa., in v Marion in Elwood City, Ind.

Prohibicija.

V državi Mississippi je guverner Bilbo podpisal predlogo, ki prepoveduje po vsej državi oglaševanje alkoholnih pijač. Postava stopi po šestdesetih dneh v veljavo.

Eksplozija streliva.

Iz Laredo, Texas, poročajo: Potniki, ki prihajajo iz Monterey, pripovedujejo, da se je pripetila v Monterey pretečeni torek velika eksplozija granat in artilerijske municije v železniškem vozu. Ubitih je bilo štirinajst Carranzovih vojakov in deset civilistov.

Požar.

Presidium v Montereyu je bilo dne 13. marca zjutraj popolnoma razdejano od požara, ki je izbruhnil kakih šest ur po odhodu prvih konjeniških čet proti mehiški meji. Ognjegasci niso mogli ničesar opraviti, ker ni funkcioniral vodovod in je bila glavna dovodna cev razrezana. Uvedli so takoj preiskavo.

Parnik hočejo kupiti.

Iz San Francisca poročajo, da namerava American International Corporation kupiti nemški parnik "Prinz Oscar", ki je interniran v Hoboken. Agentje omenjene korporacije so ponudili Hamburg-America družbi $2,000,00.

Vročica.

Zdravstvena oblast v Austin, Tex., je dobila poročilo, da se je pojavilo v vaseh ob mehiški meji dvanajst slučajev vročinske bolezni. Zdravniki bodo poskušali to nevarno bolezen omejiti.

Municijska tovarna zgorela.

V Copper Hill, Tenn., je dne 21. marca uničil požar tovarno "Carcolite Chemical Co.", ki je izdelovala vojni materijal za zaveznike. Povzročena škoda je ogromna.

Nemška časnikarska zveza je naznanila, da morajo nemški časniki zmanjšati svojo obliko, ker primanjkuje papirja in bi drugače morali prenehati izhajati.

SLOVENCI

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.

Zavarujete se lahko za $1.00, $2.00 ali $3.00 dnevne bolniške podpore in za $150, $600, $1.000 ali $1.500 posmrtnine.

Pišite za pojasnila glede ustanovitve novih društev gl. tajniku **Johnu Verderbar, 2078 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

Normalna barva.

Vsakdo zna, da se mu včasih zdi kakor da bi ne imel prave barve na obrazu, ali da se mu ista spreminja v rumeno, ali pa v bledo barvo. V takem času je potrebno, da se takoj potrudite za zdravilno pomoč še predno postane bolezen veliko hujša. Povzročba temu je, da vaš želodec nepravilno probavlja, in takrat je potrebno, da zavžijete nekoliko Trinerjevega ameriškega zdravilnega grenkega vina ter da z vživanjem istega nadaljujete, ker to vam bode zopet spravilo zdravje v pravi tir. Želodec in prebavni organi vam bodo zopet normalno delovali. Okus se vam bode zopet povrnil in vse drugo vam bode šlo v pravi red, da boste dobili zopet normalno barvo.

Dobiva se v lekarnah. — Cena $1.00. Josef Triner, izdelovalec, 1333-1339 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Zapomnite si, da ni boljšega zdravila zoper bolečine, kakor je Trinerjev Liniment. Poskusite soparno ogreti bolne ude in potem jih nadrgnite s Trinerjevim Linimentom in potem boste videli uspeh. Cena 25 in 50 centov, s poštnino 35 in 60 centov.

POZOR ROJAKI!

Držite se gesla Svoji k svojim!

Vsem cenjenim rojakom naznanjam, da sem prevzel znani salon in hotel "Gilbreath" na 694 E. 152nd St., Collinwood. Tu imam vsak dan sveže pivo, domače vino najboljše vrste, fino žganje, drožnik, brinjevec in dobro slivovko. Imam vselej najfinejše smodke ter dobro okusno hrano vsak dan, sveži golaš, za prigrizek pa vedno fine domače kranjske klobase.

Nadalje imam na razpolago mnogo lepo urejenih spalnih sob za prenočišče. Pri meni svira vsako soboto godba, pri kateri se fantje lahko po domače zasukajo. Pozdravljam vse Slovence in Slovenke po celem Clevelandu in okolici ter se jim priporočam. Anton Sershen, 694 E. 152nd St., Collinwood, O. Adv. 4/20

James F. Stepina, predsednik.
Christian R. Walleck, I. podpreds.
Emanuel Beranek, II. podpreds.
Adolf J. Krasa, blagajnik.

AMERICAN STATE BANK

Ravnateljski odbor:
Michael Zimmer, načelnik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Blankini
John Fucik
A. V. Geringer
John C. Krasa
Ernest Kunde
James F. Stepina
C. R. Walleck

Ameriška Državna Banka

1825-27 Blue Island Avenue, blizo 18-ste ulice,
CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . $500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer, vse druge dneve pa do 5½ popoldan.

Pozor!

Zaradi nepričakovanega naglega dviganja in nestalnosti kronske vrednosti ,nemogoče je določiti stalno ceno, ali vse naše cene bodo računane po najnižjem dnevnem kurzu. Uprašajte ali pišite po cene.

Pošiljamo denar v stari kraj in jamčimo, da se pošteno izplača ali pa Vam vrne.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico v Zagrebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Angleško in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Il..

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Ceškem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-

"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- Vse delo garantirano.

POZOR! — Kadar se nahajate v gostilni,

3 pristne
2 zdravilne

zahtevajte vedno dobre, zdrave in pristne pijače, in to so A. Horwatove: **Importirani Brinjevec, Slivovec, Tropinovec, Grenko Vino in Kranjski Grenčec.** Moja tvrdka je prva in edina samostojna, ki importira žgane pijače in zelišča naravnost iz Kranjskega. Rojaki, zapomnite si, da je **A. Horwatovo pravo, zdravilno grenko vino** napravljeno iz najboljšega californijskega rudečega vina in iz najzdravejših starokrajskih zelišč ter nadkriljuje vse druge pijače te vrste za človeško zdravje. Ravno tako Kranjski Grenčec. Posebno ako pijete slabo žganje, ne bo nikdar škodovalo, če denete polovico tega grenčeca vmes.

A. HORWAT, 1827 West 22nd Street, Chicago, Ill.

Stud do jedil.

V lekarnah

Cena $1.00

Kaj je vzrok izgube slasti do jedil? Večkrat se pripeti, da na naenkrat zgubimo slast do jedi in da se nam celo studi. Zdi se kot bi narava sama zahtevala, da zmanjšamo jemanje jedil, ker jih ne moramo prebaviti. Oslabšani prebavni živci ne morejo več prebavljati kot navadno in zato se uprejo vzeti več. To znači, da potrebujejo pomoči, da zopet pričnejo svoje delovanje brez utrujenosti. Mi priporočamo

Trinerjevo Ameriško prebavno Grenko Vino.

Ta veleznana zmes bode najprvo izčistila notranje prebavne dele, jih ojačila in dala jim dovolj moči. Zguba slasti in stud do jedil se bode polagoma zgubil in vi boste zopet imeli

slast do jedi,
ojačen život in
moč za misliti.

Kakor hitro pripomočki za veselo življenje primanjkujejo, morali bi rabiti Trinerjevo ameriško prebavno grenko vino in spoznali boste začudeni, da je zelo koristno. Rabite ga tudi proti

Nerednosti po jedi
zaprtju
kislo ali grenko kolcanje
riganje
plin — ujed.

Lahko ste gotovi, da Trinerjevo Ameriško prebavno grenko vino vam bode dalo pomoč.

JOS. TRINER

Izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Vsaka družina morala bi vedno imeti dobro zdravilo proti kašlju pri rokah. Morali bi najraje imeti **Triner's Cough Sedative** katere ne vsebuje strupenih snovi, kot morfin in kloroform. Rabite proti kašlju, bronkitam, zagrljenju, bolečinam v grlu i t. d. Cena 25c in 50c. Po pošti 35c in 60c.